

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra veřejného práva

**Vybrané instrumenty policejní a justiční
spolupráce v Evropské unii**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Selected instruments of police and judicial
cooperation in the European Union**

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Richard KRÁL, Ph.D., LL.M., DSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Ondřej POUL

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 14.3.2024

.....

Bc. Ondřej Poul

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. JUDr. Richardu Královi, Ph.D., LL.M., DSc. za odborné vedení a cenné připomínky při psaní diplomové práce.

Anotace

Cílem této diplomové práce je seznámení se s problematikou policejní a justiční spolupráce v Evropské unii od historických počátků až po její současnost. Kontinuální vývoj zmiňované problematiky je demonstrován prizmatem smluvní základny Evropské unie a jejími dalšími významnými milníky. Práce taktéž obsahuje současné právní základy policejní a justiční spolupráce v Evropské unii zejména z pohledu primárního unijního práva. Druhá část diplomové práce se zabývá vybranými instrumenty policejní a justiční spolupráce v Evropské unii, které jsou podrobněji představeny ve smyslu právních základů, organizační struktury a jejich kompetencí. Zároveň je v popisu obsažen i vzájemný vztah mezi těmito nástroji a v závěrečné části zaujata vlastní hodnotící stanoviska.

Klíčová slova

Evropská unie* policejní spolupráce* Eurojust* justiční spolupráce* Úřad evropského veřejného žalobce* Schengenské dohody* Europol* společné vyšetřovací týmy*

Annotation

The aim of this thesis is to introduce the issue of police and judicial cooperation in the European Union from its historical beginnings to the present. The continuous development of this issue is demonstrated through the prism of the European Union's treaty base and other important milestones. The work also includes the current legal basis of police and judicial cooperation in the European Union, especially from the perspective of primary EU law. The second part of the thesis deals with selected instruments of police and judicial cooperation in the European Union, which are presented in more detail in terms of their legal basis, organisational structure, and their competences. At the same time, the description includes the interrelationship between these instruments and in the final part the own evaluative opinions are taken.

Key words

European Union* police cooperation* Eurojust* judicial cooperation*
European Public Prosecutor's Office* Schengen Agreements* Europol* joint
investigation teams*

Obsah

Úvod	8
1. Stručný historický vývoj policejní a justiční spolupráce v Evropské unii	11
1.1. Skupina TREVI	11
1.2. Zasedání v Tampere	12
1.3. Haagský program	13
1.4. Stockholmský program	14
1.5. Poststockholmský program	15
2. Policejní a justiční spolupráce prizmatem evoluce smluvní základny EU.....	17
2.1. Maastrichtská smlouva	18
2.2. Amsterodamská smlouva.....	19
2.3. Lisabonská smlouva	21
3. Současné právní základy policejní a justiční spolupráce v Evropské unii	23
3.1. Policejní spolupráce.....	24
3.2. Justiční spolupráce	26
4. Nástroje policejní spolupráce	28
4.1. Vybrané instrumenty policejní spolupráce na úrovni Evropské unie	29
4.1.1. Schengenské dohody	29
4.1.1.1. Kompenzační opatření.....	31
4.1.1.2. Přeshraniční sledování a pronásledování	32
4.1.1.3. Výměna informací	35
4.1.1.4. Schengenský informační systém (SIS)	37
4.1.1.4.1. Záznamy v SIS	39
4.1.2. Europol	42
5. Nástroje justiční spolupráce	45
5.1. Vybrané instrumenty justiční spolupráce na úrovni Evropské unie	47

5.1.1. Společné vyšetřovací týmy	47
5.1.2. Úřad evropského veřejného žalobce.....	51
5.1.2.1. Úřad evropského veřejného žalobce ve vzájemné spolupráci s Eurojustem.....	55
Závěr	58
Seznam použité literatury.....	60

Úvod

Policejní a justiční spolupráce jsou společně nedílnou součástí zajišťování bezpečnosti v rámci Evropské unie. V posledních letech se kriminalita páchaná na území jednoho členského státu stává téměř ojedinělou, jelikož často překračuje jak vnitřní, tak i vnější hranice¹ schengenského prostoru. Je to zejména z důvodu snadnějšího postupu policejních orgánů při dopadení v případě vnitrostátní trestné činnosti. Mezinárodní organizovaný zločin a stále nebezpečnější projevy terorismu se nepřetržitě zdokonalují, a proto je třeba přijmout určitá opatření, která budou adekvátně reagovat na dynamický vývoj těchto negativních vlivů působících na bezpečnost celé Evropské unie.²

Mnoho let se členské státy Evropské unie usilovně snažily přijít na způsob, jak v Evropě dosáhnout přijatelné úrovně bezpečnosti bez toho, aniž by narušily svrchovanost jednotlivých států a další důležité hodnoty reflektující suverenitu národů. Velmi kontroverzním bylo období vytváření jednotného prostoru volného pohybu osob, zboží a kapitálu s postupným odstraňováním hraničních kontrol na společných hranicích zprostředkované přijetím Schengenské dohody ze dne 14. června 1985. V určitých aspektech období s sebou přineslo mnoho výhod z pohledu integračního procesu, ovšem prizmatem bezpečnosti se tak zjednodušilo páčání již existující závažné trestné činnosti, tedy pachatelům své protiprávní jednání, a také přispělo ke vzniku kriminality zcela nové. Za tímto účelem bylo nezbytné začít koordinovat potírání trestné činnosti napříč státy Evropské unie a postupovat tak jednotně. Účinná policejní a justiční spolupráce napříč členskými státy mezi sebou a také příslušnými orgány Evropské unie je jedním z elementárních faktorů, kterým lze zajistit, aby Evropská unie byla prostorem svobody, bezpečnosti a práva při dodržování základních práv. V práci je zmíněno několik milníků, které bezprostředně přispěly k formování současného modelu v oblasti policejní a justiční spolupráce v Evropské unii.

¹ Vnitřní hranice jsou společné pozemní hranice států zapojených do schengenské spolupráce (letišť pro interní linky, námořní přístavy). Vnější hranice jsou hranice států zapojených do schengenské spolupráce, které nejsou vnitřními hranicemi. Nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č.2016/399 ze dne 9. března 2016 Schengenský hraniční kodex.

² PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.

V zásadě je jasné, že pokud se jedná o mezinárodní organizovaný zločin je třeba aplikovat takové způsoby a formy spolupráce, aby dokázaly konkurovat této přeshraniční trestné činnosti. Z tohoto důvodu dochází k inovacím v policejní i justiční praxi. Boj proti přeshraniční kriminalitě vyžaduje policejní a justiční spolupráci a její organizaci na mezinárodní úrovni, kdy postupně tyto instrumenty nabývají, díky novým právním prostředkům, rychlosti a účinnosti v nejrůznějších operacích. Naneštěstí reaktivita legislativních procesů je na vnitrostátní, tak i Unijní úrovni velmi pomalá, nedůsledná, a proto dochází k hledání mezer či právních limitů v legislativě a následnému profitování kriminálních i teroristických skupin.

Jako účinnější se proto zdálo uzavírání bilaterálních a multilaterálních dohod za účelem policejní a justiční spolupráce, které již měly své zastoupení v 90. letech. Výhodou jejich uzavírání byla velká míra flexibility a možnost dotčených států si ujednat takové podmínky spolupráce, které nikterak nešly v rozporu s národními právními řády. Často probíhalo uzavírání dohod mezi státy sobě podobnými, tudíž nedocházelo k zbytečným diskrepancím mezi jejich historickým a kulturním vývojem nebo geografickou polohou, což může v mnoha ohledech mít vliv na rozdílnost právních systémů jednotlivých národů. V souvislosti s multilaterálními dohodami lze hovořit o konsensu mezi signatáři. Pakliže jedna strana s určitými pravidly nesouhlasila, jednoduše mezinárodní smlouvu neratifikovala a tím se nestala pro něj závazná. Negativem mezinárodních dohod byla jejich nízká úspěšnost ve smyslu ratifikace všemi státy, které byly potenciálně zařazené do plného rámce spolupráce.

Také i přes veškeré úsilí harmonizace evropského práva v členských státech na úseku trestní spolupráce přetrvává problematika pomalého postupování, a to především z pohledu praxe. Konvenční postup ve smyslu předběžné policejní spolupráce a následné spolupráce justičních orgánů je formálně náročný a řídí se spoustou pravidel. Zejména z důvodu zdlouhavého úřednického postupu se stává spolupráce neefektivní hlavně z pohledu časové náročnosti a její flexibilita je výrazně narušena. Pro potřebu urychlení těchto neohebných formálností vzniklo několik instrumentů zasazených do nového evropského právního rámce jako jsou například Eurojust, Úřad evropského veřejného žalobce, společné vyšetřovací týmy a další. V neposlední řadě je třeba zmínit také Úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních

mezi členskými státy Evropské unie.³ Existují i další instrumenty, jež jsou aplikovány při spolupráci evropských institucí, jako je Europol nebo OLAF, tedy Evropský úřad pro boj proti podvodům.⁴

Obsahem práce je stručně popsat historické události, které nedílnou částí přispěly k sestrojení současného modelu policejní a justiční spolupráce. Zároveň se jedná i o události, jež ovlivnily ať už pozitivně nebo negativně tento vývoj. Další část práce navazuje na tento vývoj po vzniku Evropské unie a zabývá se problematikou policejní a justiční spolupráce prizmatem smluvní základny Evropské unie. Tato kapitola demonstruje jednotlivé legislativní akty, jejich posloupnost a také informace, jak ovlivnily policejní a justiční spolupráci v jejím vývoji. Třetí kapitola pojednává o současném legislativním zakotvení policejní a justiční spolupráce v primárním unijním právu. Ovšem nelze opominout provádění přeshraniční spolupráce v oblasti policejní a justiční spolupráci, proto jej stručně reflektuje dalších pár odstavců. Poslední část práce obsahuje demonstrativní výčet vybraných čtyř instrumentů policejní a justiční spolupráce. Závěrečná kapitola je rozdělena na policejní a zvláště justiční instrumenty, ovšem je nutno podotknout, že tyto dvě oblasti se navzájem prolínají s tím, že jedna bez druhé není schopna zajistit dostatečnou úroveň bezpečnosti v Evropské unii.

³ *Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie*. In: . 2000.

⁴ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-783-2.

1. Stručný historický vývoj policejní a justiční spolupráce v Evropské unii

Policejní a justiční spolupráce má své základy položené už od konce tzv. studené války, kdy docházelo k profilování nových bezpečnostních hrozeb, na něž vznikaly nové nástroje schopné reagovat na tyto negativní vlivy. I těmto událostem předcházely různé myšlenky a názory reflektované do pracovních skupin, které lze považovat za předchůdce nynějšího formátu policejní a justiční spolupráce, tedy jedná se o vývoj před institucionalizací.

1.1. Skupina TREVI

Jako předchůdce nynější policejní spolupráce mezi členskými státy lze považovat tzv. „skupinu Trevi“⁵, jejíž počátky se připisují k roku 1976, kdy došlo k prvnímu setkání příslušných osob. Původním smyslem vzniku byl boj proti terorismu v kontextu s nedostatečnou činností ostatních institucí v oblasti bezpečnosti. V té době se jednalo o mezivládní síť zástupců z ministerstev spravedlnosti a vnitra členských států jako reakce na hrozby terorismu.⁶ Jednalo se převážně o neformální skupinu, nikoliv o instituci či orgán. Postavení skupiny Trevi bylo mimo strukturu a právo Evropského společenství. Spolupráce neprobíhala na žádném smluvním základu, neměla stálé instituce ani sídlo. Práce skupiny Trevi probíhala na mezivládní úrovni s neformálním charakterem a výsledky jejich počínání nebyly nikterak kontrolovatelné.⁷

⁵ Jedná se o mezivládní pracovní skupiny nazývanou TREVI, tedy z francouzských slov (terrorisme, radicalisme, extrémisme, violence internationale – terorismus, radikalismus, extrémismus, mezinárodní násilí)

⁶ CDK. Justice a vnitro. *Euroskop.cz* [online]. Copyright © 2005-2022 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/politiky-eu/regulace-o-koordinace/justice-a-vnitro/>

⁷ TOMÁŠEK, M. a kol. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 29,240,241.

Organizační strukturu skupiny Trevi lze definovat jako čtyřstupňovou, kde každá skupina měla specializovanou činnost. Skupina Trevi1 (se zabývala terorismem), Trevi2 (školením a výměnou informací týkajících se práva a bezpečnosti), Trevi3 (bojem s organizovaným zločinem a obchodem s drogami) a později přibyla skupina Trevi4 (odstraněním hraničních kontrol mezi členskými státy v souvislosti se zavedením schengenského systému). Skupina zahrnovala také víceúrovňové pracovní skupiny, které se v souvislosti s praktickými poznatky a zkušenostmi v oblasti bezpečnosti formovaly. Docházelo k rozšiřování pracovních skupin a zároveň obsahové stránky problematiky. Existence a činnost skupiny byla po dlouhá léta utajována, k jejímu přiznání došlo až po roce 1989 vznikem třípilířové struktury Evropské unie.⁸

1.2. Zasedání v Tampere

Summit zemí Evropské unie, konaný od 15. do 16. října 1999 ve finském městě Tampere byl klíčovým v mnoha otázkách týkajících se policejní a justiční spolupráce. Mezi probíraná témata patřila zejména ta, která se věnovala vytváření evropské politiky v oblasti spravedlnosti a vnitřních záležitostí jako je problematika přistěhovalců, azylu nebo boje proti organizovanému zločinu. Hlavním cílem zasedání bylo prohloubit spolupráci mezi členskými státy Evropské unie v těchto oblastech. Nejdůležitějším tématem projednávaným na summitu se stalo vytvoření společného evropského prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, které dostalo svého výsledku pomocí Amsterodamské smlouvy ještě téhož roku.⁹

⁸ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

⁹ KLIMEK, L. *European arrest warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. 365 s. ISBN 978-3-319-07337-8.

V návaznosti na summit byl přijat v prosinci roku 2000 plán s názvem Program opatření pro provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí, který v sobě obsahoval cíle a postupné kroky, díky kterým lze během několika let dosáhnout vytyčených výsledků. Mimo jiné měl koordinovat přístup členských států k otázkám azylu a migrace. Zároveň byla zdůrazněna a posílena spolupráce v boji proti organizovanému zločinu přijetím opatření směřujícím ke zlepšení policejní a soudní spolupráce mezi členskými státy Unie. Zasedání se též zabývalo otázkami právní ochrany a lidských práv, kde byla snaha o zajištění spravedlivého soudního procesu a dodržování základních unijních právních předpisů.¹⁰ V návaznosti na Tamperské zasedání s vidinou společného cíle se dále realizovaly kroky jako je například Haagský program přijatý 5. listopadu 2004, Stockholmský program přijatý v roce 2009 a nezanedbatelnou roli sehrálo také posílení různých agentur či nástrojů Evropské unie.¹¹

1.3. Haagský program

Víceletý Haagský program,¹² uskutečňován pomocí akčního plánu, svým vstupem v platnost nahradil první víceletý program z Tampere, který se svým přínosem pozitivně vyhodnotil jako velmi efektivní. Oba programy se zabývají totožnou agendou, tedy prostorem svobody, bezpečnosti a práva. Haagský akční plán se skládá ze 2 částí, přičemž první část podává přehled aktuálních problémů a některých nejdůležitějších aspektů programu. Cílem programu je upřít pozornost zejména na deset konkrétních priorit, které by měly během nadcházejících pěti let být vyřešeny prostřednictvím přijetí opatření. Mezi „desatero“ priorit se řadí boj proti terorismu (prevence, připravenost, zvládání následků), harmonizace azylové politiky, řízení migrace, společná vízová politika a ochrana vnějších hranic, zdokonalení sdílení informací mezi donucovacími a soudními orgány a progresivní růst strategické koncepce proti organizované trestné činnosti. Zbývající druhá část vymezuje

¹⁰ FINLAND. *TAMPERE EUROPEAN COUNCIL: PRESIDENCY CONCLUSIONS*. In: . 1999, s. 8. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21059/tampere-european-council-presidency-conclusions.pdf>

¹¹ SVOBODOVÁ, Klára. Evropský justiční prostor. *Evropské mezinárodní právo soukromé* [online]. 2009 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/js09/mps/web/pages/02.html?fbclid=IwAR2V82dPyJLeapF8JDUV-vfWKB1lvXKyd_UF4vX9aeyqUw6gX6ZMdptaQGI#id15

¹² Úřední věstník C 53, 3.3.2005

specifická opatření, která musí být v pětileté lhůtě přijata. Pětiletá lhůta označuje životnost Haagského akčního plánu od roku 2005 do roku 2009. Znatelné výsledky obou dosavadních programů byly patrné ve zlepšení policejní spolupráce, pokročily přípravné práce v oblasti soudní spolupráce na základě zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí a rozsudků a také přípravná fáze harmonizace hraničních kontrol.¹³

1.4. Stockholmský program

Stockholmský program¹⁴ je prováděn prostřednictvím akčního plánu od roku 2010 až do roku 2014 a navazuje na předchozí výsledky úspěšného programu Tampere a Haagského programu. Cílem tohoto pokračujícího akčního plánu je akurátně reagovat na budoucí výzvy a dále posilovat prostor svobody, bezpečnosti a práva. Dosahování těchto cílů by mělo být zajištění bezpečné Evropy, během čehož jsou respektována základní práva a svobody občanů. Zároveň je nutností dále prohlubovat a rozvíjet spolupráci mezi justičními orgány a také vzájemné uznávání soudních rozhodnutí v rámci Evropské unie. Důležitým aspektem Stockholmského programu je rozvoj strategie vnitřní bezpečnosti pro Evropskou unii, jejímž cílem je ochrana obyvatel a boj proti organizované trestné činnosti a terorismu. Strategie bude mít za účinek zlepšení policejní a justiční spolupráce v trestních věcech a také správu hranic a zvládání krizových situací. Součástí programu samozřejmě je pokračující rozvoj azylové a migrační politiky.¹⁵

¹³ Sdělení Komise Radě a Evropskému Parlamentu. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0184:FIN:CS:PDF>

¹⁴ Úřední věstník C115, 4.5.2010

¹⁵ Stockholmský program. *EUR-Lex* [online]. 2010, 16.3.2010 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>

1.5. Poststockholmský program

Dalším navazujícím dokumentem v pořadí je tzv. Poststockholmský program, který jako předešlé programy posiluje spolupráci mezi členskými státy Evropské unie v boji proti kriminalitě a na zajištění spravedlnosti, svobody a bezpečnosti v rámci Evropské unie. Na rozdíl od svých předchůdců není označován jako program a nedostal ani své jméno. Současné označení je spíše pracovního charakteru. Tento dokument má přímou návaznost na předchozí Stockholmský program, jelikož staví na jeho základech. Přináší s sebou další iniciativy a opatření pro zlepšení bezpečnosti a právní ochrany občanů Evropské unie. Lisabonská smlouva předpokládá pokračování úspěšných pětiletých programů, avšak inovací Poststockholmského programu vůči Stockholmskému programu je, že jako první vychází z ustanovení¹⁶ pro vytvoření nového programu, podle něhož mají být vymezeny strategické směry pro legislativní a operativní plánování.¹⁷ Nicméně, dokument neuvádí, na jaké období je přijímán.

Poststockholmský program se zaměřuje na několik zásadních oblastí, včetně boje proti terorismu, organizovanému zločinu a kybernetické kriminalitě, migrace a azylu. Cílem je vytvořit bezpečnější a spravedlivější prostředí pro občany Evropské unie a zároveň posilovat spolupráci mezi členskými státy v těchto oblastech. Oproti Haagskému a Stockholmskému programu jsou cíle a směry vymezeny velmi obecně. Evropská unie v dokumentu stručně zmiňuje pouze obecné kategorie, nikoliv konkrétní cíle. Je z obsahu zřejmé, že důležitost je zaměřena více na konsolidaci než na přijímání nových právních instrumentů. Proto dokument také klade důraz na důsledné implementování přijatých právních nástrojů a politických opatření do vnitrostátního práva.

¹⁶ Viz. SFEU, čl. 68

¹⁷ Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/glossary/area-of-freedom-security-and-justice.html>

V oblasti policejní spolupráce se program zaměřuje na posílení operativní policejní spolupráce a předcházení organizované trestné činnosti včetně účinného boje proti terorismu. Zahrnuje také posílení výměny informací a inovace přístupu v oblasti kybernetické bezpečnosti a kyberkriminality. Aby docházelo k efektivním výsledkům, je nutno zahrnout většího využití nástrojů pro boj proti různým druhům kriminality. Důraz je kladen také na interoperabilitu policejních databází a posílení ochrany osobních údajů.

V oblasti justiční spolupráce se dokument zaměřuje na zajištění efektivního fungování soudního systému v Evropské unii a na zlepšení spolupráce mezi justičními orgány členských států. To zahrnuje zejména posílení mechanismu pro vzájemné uznávání a provádění soudních rozhodnutí. Předpokládalo se přijetí opatření, které podporují soudržnost a jasnost unijních právních předpisů pro občany a podniky a zjednodušení přístupu ke spravedlivému rozhodnutí. Toho lze docílit podporou účinných opravných prostředků nebo využíváním technologických inovací.¹⁸

¹⁸ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GŘIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

2. Policejní a justiční spolupráce prizmatem evoluce smluvní základny EU

Tato kapitola se zabývá obdobím po skončení studené války, a to počínaje Smlouvou o Evropské unii. Konkrétně se jedná o Maastrichtskou smlouvu podepsanou v roce 1992, která v platnost vstoupila o rok později. Od svých počátků vzniku v první polovině 90. letech a zejména od vstupu Lisabonské smlouvy v platnost v roce 2009 byl vývoj policejní a justiční spolupráce pozoruhodný. Kontinuální vývoj spolupráce s sebou přinesl spoustu inovací ať už se jedná o základní principy, jimiž jsou například vzájemné uznávání soudních rozhodnutí, společné akce v boji proti terorismu a organizovanému zločinu nebo výměnu informací mezi členskými státy. Postupný proces s sebou přinesl hlavně zakotvení těchto principů do unijní legislativy. Nicméně, s dynamikou dnešního světa je nezbytné, aby i policejní a justiční spolupráce se neustále vyvíjela a zahrnovala v sobě možnou defenzivu proti nejaktuálnějším hrozbám.

Rovněž nutno zmínit, že přeshraniční spolupráce mezi členskými státy je vedle primárního práva Evropské unie daná oblast také regulována mnohými mezinárodními smlouvami. Tedy na jedné straně máme institucionální rámec zajišťující efektivitu a flexibilitu v rámci spolupráce a na straně druhé figurují mezinárodní smlouvy ve formě bilaterálních a multilaterálních dohod, které působí na území participujících států. Také považuji za důležité zmínit provádění ochrany vnějších hranic. Pakliže dochází k účinné ochraně vnějších hranic, pak není toliko nutné přijímat opatření v součinnosti se třetími státy, nýbrž postačí řešení na úrovni schengenského prostoru. Jako příklad lze uvést dočasné znovuzavedení kontrol na vnitřních hranicích.¹⁹

¹⁹ Viz. Schengenský hraniční kodex čl. 25, kapitola II (dočasné znovuzavedení kontrol na vnitřních hranicích)

2.1. Maastrichtská smlouva

Dříve vzniklé instituce budoucí Evropské unie neměly striktně stanovený postup v oblasti policejní a justiční spolupráce, a proto se v rámci její činnosti jednalo o neformální vykonávání jejich pravomocí, a to většinou na základě jedinečně utvořených bilaterálních dohod. Až Maastrichtská smlouva²⁰ položila základy pro budoucí policejní a justiční spolupráci v Evropské unii. Konkrétně Hlava VI. se zabývá oblastí justice, která bezprostředně souvisí s policejní a justiční spoluprací, kde předkládá národní, mezinárodní a evropskou úroveň této problematiky.

Maastrichtská smlouva, úředním názvem Smlouva o Evropské unii, byla podepsána v nizozemském Maastrichtu 7.2. 1992 (platnou se stala 1. listopadu 1993). Tato smlouva vytvořila tři pilíře, na kterých byla Unie založena, a těmi byly Evropská společenství – první pilíř, společná zahraniční a bezpečnostní politika – druhý pilíř a spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí – třetí pilíř.

Předmětem prvního pilíře, tedy cílem Evropských společenství, byly oblasti zaměstnanosti, hospodářského rozvoje, vytvoření společného trhu a s ním související měnová politika. Úlohou Unie v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky (druhý pilíř) byla zejména ochrana základních zájmů a společných hodnot Unie, ale k jejím cílům náležel také rozvoj podpory mezinárodní spolupráce nebo konsolidace demokracie.²¹ V souvislosti s přijetím Maastrichtské smlouvy a konstituováním třetího pilíře došlo taktéž k ukončení činnosti skupiny Trevi. V podstatě došlo k rozpuštění skupiny do nově založené oblasti spolupráce ve věcech justice a vnitra a zároveň v nově vytvořeném Europolu.²²

²⁰ Maastrichtská smlouva, tzv Smlouva o Evropské unii podepsaná dne 7.2.1992.

²¹ MACIEJEWSKI, Mariusz. Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>

²² DAVOLI, Alessandro. Policejní spolupráce. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/156/police-cooperation>

Dle článku K.1 považují členské státy za společné zájmy oblasti, které přispívají k dosažení cílů Evropské unie (především volnost pohybu osob), a to bez ovlivnění pravomocí Evropského společenství. Mezi tyto oblasti Maastrichtská smlouva uvádí např. justiční spolupráce v trestních věcech, celní spolupráce nebo policejní spolupráce za účelem prevence a boje proti terorismu, nezákonnému obchodu s drogami a jinými závažným formám mezinárodní trestné činnosti, v případě potřeby včetně určitých aspektů celní spolupráce, v souvislosti s organizací celounijního systému pro výměnu informací v rámci Evropské unie; Policejní úřad (Europol).²³ Oblasti vyjmenované v článku K.1 musí být zároveň projednávány v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (ze dne 4. listopadu 1950) a Úmluvou o právním postavení uprchlíků (ze dne 28. července 1951).

2.2. Amsterodamská smlouva

Smlouva o Evropské unii s sebou nesla mnoho nových změn a později se ukázala nutnost její revize formou Amsterodamské smlouvy, která byla podepsána v říjnu 1997, 5 let po smlouvě Maastrichtské. Instrumentální a institucionální kazy třetího pilíře Maastrichtské smlouvy byly projednávány již pouhé 3 roky po jejím podpisu (konkrétně roku 1995), a to v Messině na konferenci ministrů zahraničních věcí členských států Evropské unie.²⁴ Se vstupem v platnost Amsterodamské smlouvy²⁵ došlo k pozměnění Maastrichtské smlouvy. Amsterodamská smlouva měla představovat zvýšení úrovně integrace mezi členskými státy a zároveň prohlubování spolupráce mezi jednotlivými oblastmi jako je oblast politiky, práva, obchodu, a zahraničních vztahů členských států.

²³ Treaty on European Union, 29.7.1992. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>

²⁴ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

²⁵ Amsterodamská smlouva byla podepsána dne 2.10.1997. Vstoupila v platnost 1.května 1999.

Mimo jiné měla zajistit hlubší integrační zapojení jednotlivých národů obecně. Lze o Amsterodamské smlouvě říci, že přinesla změny ve struktuře a pravomocích v Evropské unii, co se týče oblasti policejní a justiční spolupráce, díky čemuž umožnila Evropské unii rychleji a účinněji reagovat na hrozby narušující bezpečnost. Byla zdokonalena mezivládní spolupráce v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech. Toho bylo dosaženo vytyčením konkrétních cílů a úkolů, a také vytvořením nového právního nástroje podobného směrnici.²⁶ Došlo k vytvoření Evropského policejního úřadu²⁷, jehož činnost byla oficiálně zahájena 1. července 1999 a to zejména díky Amsterodamské smlouvě, která posílila jeho pravomoci a zároveň zařadila schengenské *acquis* do unijního právního rámce. Pro III. pilíř byl specifický mezivládní přístup, tedy platil jak pro schengenské *acquis*, tak i pro Průmskou smlouvu, která byla přijata minoritní skupinou členských států.

Amsterodamská smlouva podstatně pozměnila strukturu třetího pilíře. Jisté agendy se přesunuly do pilíře prvního, a tak došlo k redukci třetího pilíře pouze na veřejnoprávní otázky, konkrétně na policejní a soudní spolupráci ve věcech trestních. Nový vývoj v oblasti třetího pilíře je nutné posuzovat s ohledem na nový záměr EU vytvořit prostor bezpečnosti, práva a svobody.²⁸

²⁶ MACIEJEWSKI, Mariusz. Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>

²⁷ Evropský policejní úřad = Europol

²⁸ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GŘIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

2.3. Lisabonská smlouva

Nakonec zde zmíním Lisabonskou smlouvu, jejíž cílem bylo zefektivnit fungování Evropské unie způsobem urychlení rozhodovacích procesů unijních institucí a prohloubit spolupráci jednotlivých států. Smlouva byla podepsána 13. prosince v roce 2007 v Lisabonu a byla ratifikována všemi 27 tehdejšími členy. V platnost vstoupila 1. prosince 2009.

Vznik Lisabonské smlouvy byl podnícen nepříznivým výsledkem dvou referend ve Francii a Nizozemsku o Ústavní smlouvě v roce 2005.²⁹ Tato smlouva posílila pravomoci Evropské unie, i když se tak stalo na úkor členských států, které tímto krokem přišly o část své svrchovanosti, avšak na druhou stranu došlo k prohloubení integrace mezi členskými státy.³⁰ Lisabonská smlouva s sebou přinesla značný počet změn v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech prostřednictvím primárního práva Evropské unie. Nejzásadnějšími z nich jsou například zapojení Evropského parlamentu – a jiné typy právních instrumentů, kterými jsou směrnice a nařízení.³¹

Významným milníkem v následujícím vývoji policejní a justiční spolupráce je zrušení tří pilířové struktury Evropské unie, což má zásadní vliv na charakter v přijímání opatření. Také je důležité zmínit v souvislosti s derogací tehdejší struktury Evropské unie komunitarizaci třetího pilíře, kdy došlo k přesunutí oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech pod systém nyní už fiktivního prvního pilíře, díky kterému proběhlo zařazení jednotlivých politik justice a vnitra do Smlouvy o fungování Evropské unie, konkrétně do hlavy V. s názvem „prostor svobody, bezpečnosti a práva“.³²

²⁹ PAVY, Eeva. Lisabonská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>

³⁰ COUFALOVÁ, Tereza. *Justiční a policejní spolupráce v Evropské unii*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova.

³¹ BERGSTRÖM, M., CORNELL A. J. (ed.). *European police and criminal law co-operation*. Oxford: Hart publishing, 2014. 205 s. ISBN 978-1-84946-350-8.

³² SYKOVÁ, Anna. Lisabonská smlouva a další rozvoj oblasti justiční spolupráce ve věcech trestních v Evropské unii? *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2008 [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/lisabonska-smlouva-a-dalsi-rozvoj-oblasti-justicni-spoluprace-ve-vecech-trestnich-v-evropske-unii.aspx>

V systému Smlouvy o fungování Evropské unie se poprvé objevuje separace soudní spolupráce od spolupráce policejní. Justiční spolupráci ve věcech trestních nyní nalezneme v hlavě V, kapitola 4., článek 82 (bývalý článek 31 Smlouvy o Evropské unii) a je dále rozštěpena/rozčleněna do čtyř částí 1. vzájemné uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí; 2. harmonizace trestních předpisů členských států (čl. 82 odst. 2 a čl. 83); 3. činnost Eurojustu; 4. činnost Úřadu evropského veřejného žalobce, který měl vzniknout transformací/přeměnou Eurojustu.³³

³³ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GŘIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

3. Současné právní základy policejní a justiční spolupráce v Evropské unii

Policejní a justiční spolupráce se postupem času stala jednou z nejdůležitějších politik Evropské unie. Zásadním důvodem pro vytvoření mezinárodní spolupráce v oblasti policejní a justiční spolupráce byla neuspokojivá míra zajištění bezpečnosti prostřednictvím jednotlivých členských států. Její efektivní provádění je fundamentální pro bezpečnou Evropskou unii. Současně účinná justiční a policejní spolupráce je klíčová pro existenci Evropské unie jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva, na což brala ohled již Lisabonská smlouva při zániku pilířové struktury Unie. Právní základy policejní a justiční spolupráce v Evropské unii lze shledat zejména v primárním unijním právu.

Navazující právní akty jsou zakotveny v legislativních dokumentech stanovujících rámec spolupráce a jejich mechanismy využitelné členskými státy v oblasti policejní spolupráce a trestní justice. Tyto legislativní dokumenty se postupně inovovaly. Spolu s právními dokumenty vznikaly nové konkurenceschopné nástroje proti hrozbám, které doposud neměly v Unii obdoby.

V návaznosti na současný vývoj stojí za zmínku iniciativa Evropské komise z roku 2021, a to kodex Evropské unie pro policejní spolupráci, který měl sjednotit různé nástroje v Evropské unii.³⁴ Jedním z důvodů byly mimo jiné rozdíly mezi silnějšími a slabšími státy, jelikož vyčleněné prostředky na provádění policejní spolupráce se mezi nimi značně lišily a tím i kvalita a možnosti provádění této spolupráce. Proto úkolem této iniciativy bylo v rámci strategie bezpečnostní unie vytvořit právní rámec pro přeshraniční policejní spolupráci. Sjednotit existující nástroje Evropské unie a mnohostranné dohody o spolupráci do jednoho moderního a soudržného právního textu a zajistit tak lepší vymáhání právních předpisů v celé Evropské unii. I přes veškeré úsilí se nepovedlo jednotný kodex Evropské unie pro policejní spolupráci

³⁴ Kodex policejní spolupráce EU – boj proti přeshraniční závažné a organizované trestné činnosti. *Evropská komise* [online]. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12614-Kodex-policejni-spoluprace-EU-boj-proti-preshranicni-zavazne-a-organizovane-trestne-cinnosti_cs

vytvořit, ovšem některé zásady a principy byly zasazeny do sekundárních evropských legislativních aktů a také do těch nelegislativních.³⁵

3.1. Policejní spolupráce

Policejní spolupráce v Evropské unii zahrnuje systematickou a organizovanou koordinaci a spolupráci mezi policejními orgány členských států v boji proti trestné činnosti, jako je terorismus, obchod s drogami nebo organizovaný zločin. Činnosti, jako výměna či sdílení informací nebo usměrnění aktivit, aplikované na národní policejní orgány členských států jsou nepostradatelnými díly policejní spolupráce. Společně s institucionálním zajištěním tvoří celek a jsou tak zásadními aspekty v prevenci a odhalování trestné činnosti. Smyslem provádění policejních činností je zajištění bezpečnosti a ochrany občanů na území Evropské unie.

Cílem Evropské unie je mít funkční, rychlou a efektivní policejní spolupráci, do které jsou zapojeny všechny příslušné orgány členských států, včetně policie, celních orgánů a dalších donucovacích orgánů specializovaných na předcházení, odhalování nebo objasňování trestných činů. Existuje také povinnost pro všechny příslušné orgány³⁶ zapojit se do policejní spolupráce, tedy žádný policejní orgán by neměl být ze spolupráce vyloučen. V rámci činností předcházení, odhalování nebo objasňování trestných činů může Rada Evropské unie a Evropský parlament přijmout různá opatření týkající se podpory policejní spolupráce, a to řádným legislativním postupem.

Taxativní výčet oblastí, na která se tato opatření vztahují:

1. Shromažďování, uchovávání, zpracování, analýzy a výměny příslušných informací
2. Podpora vzdělávání zaměstnanců, jakož i spolupráce týkající se výměny zaměstnanců, prostředků a forenzního výzkumu
3. Společné kriminalistické metod při odhalování závažných forem organizované trestné činnosti³⁷

³⁵ DAVOLI, Alessandro. Policejní spolupráce. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/156/police-cooperation>

³⁶ Příslušnými orgány se rozumí především policejní orgány, celní orgány, bezpečnostní složky státu a další orgány zajišťující bezpečnost státu.

³⁷ Viz. SFEU čl. 87, odst. 2

V případě potřeby přijetí opatření týkající se operativní spolupráce mezi výše zmíněnými orgány může Rada Evropské unie zvláštním legislativním postupem³⁸ tak učinit.³⁹ Pokud se požadované jednomyslnosti v rozhodování Rady Evropské unie nedosáhne, je možno aby skupina alespoň 9 členských států podala návrh opatření Evropské radě. V takovém případě se postup v Radě pozastaví a Evropská rada má 4 měsíce na projednání návrhu. V souvislosti s projednáním návrhu existují dvě možnosti: Evropská rada návrh přijme a vrátí zpět Radě k přijetí nebo Evropská rada ke konsensu nedojde a dotčených minimálně 9 členských států si přeje navázat posílenou spolupráci, pak návrh opatření je předložen Evropskému parlamentu, Komisi a Radě Evropské unie a na základě unijních předpisů⁴⁰ se považuje návrh o posílené spolupráci za udělený a použijí se patřičná ustanovení.⁴¹ Působení příslušných orgánů členských států na území jiného členského státu lze po dohodě s dotčenými orgány a zároveň lze s nimi kooperovat. Podmínky a meze kooperace mezi členskými státy stanoví zvláštním legislativním postupem Rada Evropské unie.⁴²

Ve sféře policejní spolupráce můžeme rozlišit/diferenciovat dvě oblasti: 1. zintenzivnění spolupráce (například prostřednictvím sdílení informací, poskytování podpory v oblasti odborného vzdělávání zaměstnanců a využívání společných kriminalistických metod; 2. činnost/ aktivita Europolu.⁴³

³⁸ Zvláštní legislativní postup se nepoužije v případě, když se jedná o akty schengenského *acquis*, jelikož ty už samy o sobě mají charakter posílené spolupráce. Viz. SFEU čl. 87

³⁹ Rada Evropské unie rozhoduje jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem.

⁴⁰ Podle SEU čl. 20, odst. 2 a SFEU čl. 329, odst. 1

⁴¹ Viz. SFEU čl. 87 odst. 1,2,3

⁴² Viz. SFEU čl. 89 (orgány taxativně vymezeny v SFEU čl. 82 a čl. 87)

⁴³ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

3.2. Justiční spolupráce

Justiční spolupráce v Evropské unii se soustředí na posílení soudní spolupráce mezi členskými státy v oblastech jako je vzájemné uznávání soudních rozhodnutí, vydávání osob a vzájemná právní pomoc v trestních věcech. Umožňuje vzájemné uznávání a provádění soudních rozhodnutí mezi členskými státy. Jako přínos justiční spolupráce můžeme označit snahu o posilování právního rámce pro ochranu základních práv jednotlivců a podporu rovného přístupu k právu a spravedlnosti napříč celou Evropskou unií.

Stejně jako v oblasti policejní spolupráce tak i justiční spolupráce v trestních věcech má svůj právní základ v primárním unijním právu. Stejně jako u policejní spolupráce jsou i zde elementárními požadavky na spolupráci funkčnost, rychlost a efektivita. V posledních letech dochází k velmi dynamickému vývoji přeshraniční trestné činnosti, a proto je třeba, aby daný aparát adekvátně reagoval na případné problematické situace ať už z pohledu policejní, tak i justiční praxe.

Ucelený pohled na problematiku justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie je založen na zásadě vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí a zahrnuje sblížení právních předpisů členských států v trestněprávních oblastech. Za tímto účelem jsou Evropským parlamentem a Radou Evropské unie přijímána řádným legislativním procesem opatření, která harmonizují jednotlivé právní úkony hmotného i procesního práva. Mezi takováto opatření patří stanovení pravidel a postupů pro uznávání všech forem rozsudků a soudních rozhodnutí po celé Unii, předcházení střetů příslušnosti mezi jednotlivými členskými státy a jejich řešení, podpora dalšího vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců a usnadňování spolupráce mezi justičními nebo obdobnými orgány členských států v rámci trestního řízení a výkonu rozhodnutí.⁴⁴

⁴⁴ Viz. SFEU čl. 82, odst. 1

Evropský parlament nebo Rada Evropské unie může v rozsahu nezbytně nutném stanovit minimální pravidla formou směrnic, která slouží k usnadnění vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí. Minimální pravidla berou zřetel na právní tradice a systémy jednotlivých členských států. Jejich rozsah je stanoven primárně na vzájemné přípustnosti důkazů mezi členskými státy, práva osob v trestním řízení, práva obětí trestných činů a další zvláštní aspekty trestního řízení, které Rada předem určila v rozhodnutí.⁴⁵ V případě, že by návrh směrnice měl neblahý vliv na systém trestního soudnictví dotčeného státu, je možnost pozastavení legislativního postupu a projednání Evropskou radou. Pokud Evropská rada dojde ke konsensu, pak se legislativní proces znovu obnoví a Rada Evropské unie může pokračovat ve své činnosti. Pakliže ke konsensu nedojde, může 9 dotčených států navázat posílenou spoluprací na základě projednávaného návrhu směrnice⁴⁶ (stejně jako u policejní spolupráce).⁴⁷

⁴⁵ Rada v této věci rozhoduje jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.

⁴⁶ Viz. SFEU čl. 82, odst. 2,3

⁴⁷ Výše zmíněný mechanismus sloužící jako prvek ochrany proti integrující Evropské unii jak v oblasti justiční spolupráce ve věcech trestních, tak i u policejní spolupráce se nazývá „emergency brakes“ (v překladu mechanismus záchranné brzdy).

4. Nástroje policejní spolupráce

Nástroje policejní spolupráce jsou nedílnou součástí při udržování bezpečnosti a práva v Evropské unii. Umožňují členským státům účelně koordinovat své úsilí v boji proti trestné činnosti zrovna tam, kde je nejvíce potřeba. Zásadním aspektem k vykonávání policejní spolupráce je přeshraniční spolupráce při prosazování práva. Je v ní obsaženo spousta úkonů nezbytných pro tuto kooperaci – zahrnuje sdílení informací mezi členskými státy a sdílení zdrojů mezi členskými státy s cílem předcházet trestným činům, odhalovat je a vyšetřovat.

Tyto nástroje jsou také prostředkem umožňující propojení různých orgánů státní moci ať už policejních nebo celních útvarů. Určité druhy spolupráce jsou klíčové pro potírání trestné činnosti jako je například obchod s drogami, praní špinavých peněz, obchodování s lidmi, padělání eura nebo poměrně nová kybernetická kriminalita. Veškerá tato opatření týkající se policejní spolupráce jsou přijímána řádným legislativním postupem a podléhají soudnímu přezkumu ze strany Soudního dvora Evropské unie.⁴⁸

Ačkoliv Lisabonská smlouva vede obecně ke komunitarizaci práva, i přes to nelze označit policejní spolupráci, respektive spolupráci v trestních věcech v oblasti bezpečnosti, za charakterově převažující či typicky nadnárodní povahy. Stále tato oblast hledá rovnovážný stav v kombinaci nadnárodního a mezivládního charakteru.⁴⁹

Jako rysy nadnárodní spolupráce lze označit:⁵⁰

- Návazně na zrušení třípilířové struktury v Unii:
 - o zapojení Evropského parlamentu do legislativního procesu
 - o zavedení kvalifikované většiny hlasování v Radě ve většině oblastí
 - o plné jurisdikci Evropského soudního dvora, uplatnění principů komunitárního práva
 - o možnost uložení sankcí členským státům za porušení jejich závazků
- přenos určitých částí trestněprávních pravomocí na Unii

⁴⁸ DAVOLI, Alessandro. Policejní spolupráce. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2023-11-21].

Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/156/police-cooperation>

⁴⁹ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Aleš Čeněk, f 2019. ISBN 978-80-7380-783-2, s.205.

⁵⁰ Nadnárodní charakter spolupráce = je možno přijímat rozhodnutí i proti vůli jednotlivých států, tedy rozhoduje kvalifikovaná většina členských států.

- posílení statusu Eurojustu a Europolu a vytvoření právního základu pro vznik evropského veřejného žalobce

Jako rysy mezivládní spolupráce lze označit tyto stále přetrvávající:⁵¹

- mechanismus tzv. záchranné brzdy a dosažení tak zablokování legislativního procesu při harmonizaci trestních norem
- nejednotný právní rámec Unie vytvořením výjimek Irsko a Dánsko pro oblast prostoru svobody, bezpečnost a práva, a taktéž pro Polsko, pokud jde o oblast základních práv a svobod
- zachování jednomyslnosti hlasování v Radě v některých oblastech⁵²

4.1. Vybrané instrumenty policejní spolupráce na úrovni Evropské unie

4.1.1. Schengenské dohody

V souvislosti s neustále postupující integrací došlo k umožnění volného pohybu osob, zboží a kapitálu mezi členskými státy, jehož základem jsou právě Schengenské dohody. První zmínkou o pokus postupného odstranění kontrol na hranicích byl v roce 1984, kdy tomuto aktu předcházely stávky řidičů kamionu, kteří se bouřili proti nekonečným frontám na hraničních přechodech mezi dvěma státy. Odezvou pro ně bylo podepsání Saarbrückenské dohody ještě téhož roku, která byla uzavřena mezi Francií a Německem a měla tak rapidně urychlit překračování hranic mezi těmito státy.

O rok později, tedy 14.června 1985 došlo k podepsání Schengenské dohody, která měla similární zájem jako Saarbrückenská dohoda, jen s ambicióznějšími úmysly. Náplní smlouvy tedy bylo postupné odstraňování kontrol na vnitřních hranicích a zavedení volného pohybu pro všechny státní příslušníky signatářských zemí a dalších členských států Evropské unie včetně i některých zemí mimo Evropskou unii. Mezi státy, které podepsaly patří: země Beneluxu (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko), Francie a Německo.

⁵¹ Mezivládní charakter spolupráce = je možno přijímat rozhodnutí na základě jednomyslného souhlasu členských států, tedy jednotlivé členské státy mají právo veta (nemusí se do spolupráce zapojit)

⁵² TOMÁŠEK, M. a kol. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 55–57.

V tomto bodě už byly stanoveny podmínky, za kterých může fungovat volný pohyb osob na předem vymezeném území a za předem vymezených podmínek. Avšak posledním krokem k uskutečnění bylo zajistit funkčnost a efektivitu těchto již podpisem schválených kritérií. Trvalo to celých 5 let než 19. června 1990 byla podepsána Schengenská prováděcí úmluva, jež vstoupila v platnost o dalších 5 let později – tedy v roce 1995. Podepisujících 5 států je totožných jako u Schengenské dohody. Schengenská prováděcí úmluva společně se Schengenskou dohodou tvoří tzv. schengenské *acquis*, které až do roku 1999 nebylo součástí evropského právního rámce.⁵³

V posledních letech schengenský systém čelil řadě krizí a výzev. Počátek vzniku typu schengenské spolupráce sahá téměř 35 let zpět do historie, kdy v té době jsem si zcela jist, že se nepočítalo se současnými problémy, s jimiž se schengenský prostor potýká nyní. Systém byl nucen zavádět opatření poslední instance, a to z důvodu stále se vyvíjejících hrozeb pro veřejné zdraví, pořádek nebo vnitřní bezpečnost. Několik členských států bylo donuceno k opětovnému zavedení kontrol na vnitřních hranicích. Byť se tento krok může zdát dostatečný i přesto se může stát, že opatření se po 30denní lhůtě dočká jeho znovuzavedení.

Neoprávněné přesuny migrantů v rámci schengenského prostoru mohou být zapříčiněny velkou migrační krizí nebo nedostatky ve správě vnějších hranic a neměly by primárně být řešeny krajními opatřeními jako je znovuzavedení kontrol na vnitřních hranicích. Z tohoto důvodu lze soudit, že i současný schengenský systém má stále nevyužitý potenciál, který doposud nebyl optimálně využit.⁵⁴

⁵³ V roce 1999 došlo k implementaci schengenského *acquis* do právního rámce EU prostřednictvím Amsterodamské smlouvy. Stalo se tak součástí právních předpisů Evropské unie a tím tedy závazné pro členské státy.

⁵⁴ Schengenská dohoda a úmluva. *EUR-Lex* [online]. 2017 [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/summary/CS/schengen_agreement

V případech zavedení kontrol na vnitřních hranicích zde figuruje také policejní spolupráce, která je nedílnou částí, tedy hraniční kontroly a policejní kontroly nebo postupy, umožňující zjednodušené zpětné přebírání mezi členskými státy a uplatňování bilaterálních dohod. Spolupráce prostřednictvím bilaterálních nebo multilaterálních dohod o policejní spolupráci mezi členskými státy shledávám jako velmi účinné a efektivní, co se týče regionálních specifik. Naneštěstí jejich projednávání, podepisování a následná ratifikace bývá často zdlouhavá a pro mnohé členské státy místy i zcela neefektivní. Z toho důvodu se stávají dohody mezi členskými státy zastaralé nebo zcela opomíjené.⁵⁵

Pokud bychom se bavili o dalších výzvách schengenského systému jako je například nekončící hrozba terorismu, pak je nutno zmínit nedávnou pandemii COVID-19, která narušila mobilitu občanů v rámci Evropské unie – karanténní opatření, omezení veřejného života, cestovní omezení plus omezení volného pohybu osob.⁵⁶ Pandemie COVIDU-19 zasáhla bezmála všechny země Evropské unie.

4.1.1.1. Kompenzační opatření

Kompenzačními opatřeními jsou taková opatření členských států Evropské unie, kterými budou kompenzována případná rizika potenciálně vycházejících z hrozeb, jež bezprostředně vyplývají ze zakomponování systému volného pohybu osob a zboží přes vnitřní hranice smluvních stran (členských států) schengenského prostoru. Týká se tedy zvýšeného nebezpečí mezinárodní kriminality a prevence i boje proti těmto jevům. Cílem těchto opatření v souhrnném měřítku je zejména vytvoření efektivního systému společné ochrany vnějších hranic, boj proti kriminalitě a dalším ilegálním činnostem, které by mohly nést za následek poškození nebo narušení chodu systému.

⁵⁵ Nařízení Rady EU č.1053/2013 ze dne 7.října 2013 o vytvoření hodnotícího a monitorovacího mechanismu k ověření uplatňování schengenského *acquis*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32013R1053>

⁵⁶ *SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ: Strategie pro zajištění plně funkčního a odolného schengenského prostoru*. Evropské Komise. 2021. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/3b9d6a1c-c3b9-11eb-a925-01aa75ed71a1>

Mezi jednotlivá kompenzační opatření patří výměna informací pro efektivní ochranu vnějších hranic, sjednocení prostoru a podmínek pro udělení víza, vymezení podmínek pro cestování a pobyt cizinců z třetích zemí, sjednocení standardů u projednávání žádostí o azyl, právní pomoc, vytvoření Schengenského informačního systému, přeshraniční sledování a pronásledování, ochrana osobních údajů nebo také obecně společný systém kontroly vnějších hranic.⁵⁷

4.1.1.2. Přeshraniční sledování a pronásledování

Přeshraniční sledování nebo pronásledování se vztahuje na přeshraniční akce mezi dvěma nebo více sousedními členskými státy, nadnárodní akce mezi nesousedícími členskými státy anebo sousedícími členskými státy v oblastech mimo pohraničí. Forma této posílené spolupráce disponuje nepostradatelnými nástroji v oblasti prosazování práva a zajištění tak řádného fungování schengenského prostoru.

Přeshraničním pronásledováním se rozumí „operace v oblasti prosazování práva, při níž příslušníci donucovacího orgánu některého členského státu pronásledují v tomto členském státě jednu nebo více osob a v průběhu tohoto pronásledování překročí hranici do jiného členského státu a pokračují v pronásledování na území jednoho nebo více členských států poté, co daná osoba nebo osoby překročily tuto hranici.“⁵⁸

Během přeshraničního pronásledování je pronásledována osoba podezřelá ze spáchání některého z taxativně vymezených závažných trestných činů. Podezřelou osobu lze pronásledovat i bez předchozího povolení dotčeného státu, na jehož území má činnost probíhat, pakliže věc nenese odkladu nebo ze zvlášť naléhavých služebních důvodů nebylo možné o činnosti předem informovat. To platí i v případech, kdy pronásledovaná osoba uprchla z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí

⁵⁷ Úvod do evropského práva pro policisty (příloha) [online]. Praha, 2010 [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/policista-c-10-2010-rocnik-16.aspx>

⁵⁸ Doporučení Rady EU 2022/915 ze dne 9. června 2022 o operativní spolupráci v oblasti prosazování práva. 1. Definice b). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32022H0915>

svobody. Policisté provádějící pronásledování na území jiného státu jsou povinni nejpozději při překročení hranice kontaktovat se s příslušným policejním orgánem dotčeného státu. V případě, kdy stát, na jehož území pronásledování probíhá si přeje ukončit činnost, policisté, kteří pronásledují jsou povinni neprodleně akci ukončit. Dále policisté nejsou oprávněni osobu zadržet ani používat jiného donucení, pouze mohou o zadržení požádat policejní orgán dotčeného státu, na jehož území pronásledování probíhá. Zbraň lze použít pouze v případě sebeobrany a musí být prokazatelně označeni, aby byla znatelná jejich příslušnost k policii.⁵⁹

Přeshraničním sledováním se rozumí „operace v oblasti prosazování práva, při níž příslušníci donucovacího orgánu členského státu v rámci vyšetřování trestného činu v tomto členském státě provádějí sledování jedné nebo více osob a v tomto sledování pokračují na území jednoho nebo více jiných členských států poté, co daná osoba nebo osoby překročily tuto hranici“⁶⁰

V případě sledování je nutností dodržení stanovených podmínek a také je povinností zažádat o povolení ke sledování na území státu, ve kterém by činnost měla probíhat. Pokud o povolení nelze předem zažádat lze u zvlášť naléhavých důvodů, tedy u taxativně vymezených trestných činů pokračovat ve sledování přes hranici při splnění stanovených podmínek. Ovšem jsou povinni uvědomit policejní orgán příslušného státu a neprodleně podat dodatečnou žádost o povolení sledování. Sledování musí být zastaveno, pokud dodatečné žádosti není do 5 hodin od překročení hranic vyhověno. Policisté, kteří sledování provádějí nesmí v rámci své činnosti používat donucovací prostředky. Zbraň může být použita pouze v krajních případech pro účely sebeobrany. Nezbytné pro policisty provádějící sledování je mít u sebe a na žádost dotčeného státu předložit doklad o příslušnosti k policii.⁶¹

⁵⁹ Závazný pokyn policejního prezidenta č.181/2007, o provádění přeshraničního pronásledování. Veškeré podrobnosti jsou uvedeny zde.

⁶⁰ Doporučení Rady EU 2022/915 ze dne 9.června 2022 o operativní spolupráci v oblasti prosazování práva. 1. Definice c). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32022H0915>

⁶¹ Závazný pokyn policejního prezidenta č.208/2008, o přeshraničním sledováním. Veškeré podrobnosti jsou uvedeny zde.

V tomto kontextu přeshraniční sledování a pronásledování jsou nezbytnými instrumenty operativní policejní spolupráce. Nebýt jejich existence, pachatelé by mohli trestným činům jednoduše uniknout policii překročením státních hranic, zneužitím změny jurisdikce v jiném státě nebo absence kontinuity policejní akce. Spousta zločinců využívá absenci kontrol na vnitřních hranicích pro svůj prospěch ať už se jedná o obchod s lidmi nebo převádění migrantů. Pro efektivní přeshraniční operativní spolupráci je podstatná komunikace a nepřetržitý přístup k informacím důležitým k specifickým činnostem mezi členskými státy. Dalším návrhem pro zlepšení by znamenalo odstranění překážek jednotlivých členských států, které neumožňují, aby se na jejich území efektivně prováděly činnosti sledování i pronásledování. V neposlední řadě by bezpochyby mělo význam u sledování a pronásledování upravit určitá pravidla jako například při těchto činnostech umožnit zatýkání zločinců. Umožnit dále také pokračování přeshraničního pronásledování na svém území bez jakéhokoliv zeměpisného, předmětného (služební vybavení – zbraně, střelivo) nebo časového omezení až do příchodu svého donucovacího orgánu. Podobné i u přeshraničního sledování.⁶² Omezená dostupnost policejních sil, které by eventuálně měly být součástí koordinovaného nasazení v zahraničí, může samo o sobě vypovídat o úrovních v této problematice jednotlivých členských států. Je klíčové, aby kultura přeshraniční operativní policejní spolupráce dosáhla společných kritérií pro případ budoucí koordinace činností. V tomto ohledu je nutno dbát důraz na kontinuitu vzdělávání a výcviku policejních sil po Evropské unii. Harmonizace osnov vnitrostátních policejních škol ve všech úrovních přípravy se může jevit jako opatření, díky němuž lze požadovaného výsledku dosáhnout. Členské státy by při zajišťování mezinárodně obdobných vzdělávacích osnov měly co nejlépe využívat Agenturu Evropské unie pro vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva (CEPOL).⁶³

⁶² Doporučení Rady EU 2022/915 ze dne 9.června 2022 o operativní spolupráci v oblasti prosazování práva. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32022H0915>

⁶³ Doporučení Rady EU ze dne 8.12.2021 o operativní policejní spolupráci. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0780>

4.1.1.3. Výměna informací

Předávání důležitých informací o přeshraničním pohybu je klíčové k efektivní spolupráci, jejíž výsledkem by mělo být dosažení přijatelné úrovně ochrany vnějších hranic nebo trestné činnosti vně schengenského prostoru. K jejich předávání dochází mezi smluvními stranami, které se zavázaly k udržování těsné a trvalé spolupráci přijetím schengenských pravidel. Samotná dlouhodobá činnost výměny informací spadá převážně do spolupráce policejní, ale v určitých případech se může jednat taktéž o spolupráci justiční, ovšem v tomto případě se jedná o operativní (spontánní) výměnu. V rámci této spolupráce se předávají relevantní informace, které slouží k vyšetřování trestných činů nebo prevenci nebezpečí mezi policejními orgány členských států. K výměně informací dochází prostřednictvím komunikační infrastruktury.⁶⁴

Informace je relevantní v tom okamžiku, kdy nese užitečné poznatky využitelné v případě zapojení jiného členského státu do operativní činnosti, tedy:

- Osobní údaje (jména, adresy, rodná čísla a další údaje týkající se podezřelých nebo pohřešovaných osob)
- Informace o trestných činech (detaily o spáchaných trestných činech, včetně popisu události, data, místa a způsobu páčání)
- Informace o vozidlech (registrace vozidel, včetně registračních značek, modelů a vlastníků, které jsou spojeny s trestnou činností nebo jsou hledané v souvislosti s vyšetřováním)
- Biometrické údaje (otisky prstů, fotografie, DNA a další biometrické údaje, které mohou pomoci při identifikaci podezřelých osob)
- Ostatní relevantní informace (další podezřelé aktivity – teroristické hrozby, obchod s lidmi, pašování drog)⁶⁵

⁶⁴ Schengenská prováděcí úmluva, čl. 46

⁶⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/816 ze dne 17. dubna 2019, kterým se zřizuje centralizovaný systém pro identifikaci členských států, jež mají informace o odsouzeních státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti, doplnění Evropského informačního systému rejstříků trestů. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32019R0816>

Subjekty, mezi kterými dochází k výměně relevantních informací, jsou policejní sbory, státní zástupci, soudy, styční důstojníci a další ústřední orgány, jež mají pravomoc zasahovat do vyšetřování a trestního stíhání. Díky včasnosti, přesnosti a rychlé odezvě může tak být efektivně zabráněno páchání případné trestné činnosti přeshraničního charakteru.

Mechanismy a povinnosti pro členské státy v oblasti sdílení informací jsou zasazeny do právního rámce Evropské unie. Kromě toho jsou stěžejní i bilaterální a vícestranné dohody mezi členskými státy. Dohromady zmíněné právní nástroje stanovují postupy a standardy pro výměnu informací. Velice rozporuplná je ochrana osobních údajů při předávání relevantních informací mezi státy. Tuto oblast upravuje směrnice 2016/680, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů v rámci činností trestního práva, která zajišťuje legalitu a přiměřenost zásahů do práv fyzických osob. Členské státy jsou povinny implementovat právní předpisy Evropské unie do svého vnitrostátního práva a zajistit jejich dodržování.⁶⁶

Neopominutelnou roli při výměně informací spolu s právním rámcem hrají styční důstojníci, díky nim lze označit jedinečnou operativní výměnu informací za efektivní. Jejich úkolem je výměna informací za účelem prevence a boje proti kriminalitě, vyřizování trestněprávní problematiky. Funguje na principu bilaterálních dohod, kdy dojde k ujednání vyslání styčního důstojníka na území druhé strany.

Z mého pohledu za dva nejdůležitější instrumenty, v oblasti výměny informací, považuji Europol a Eurojust. Europol zabezpečuje analytickou a operační podporu pro boj proti mezinárodní trestné činnosti a Eurojust koordinuje soudní spolupráci v trestních věcech. Síť národních úřadů zodpovědných za koordinaci, výměnu a kontrolu informací v rámci Schengenského informačního systému se nazývá SIRENE. Zmíněné instituce jsou využitelné během výměny informací jednak jako prostředníci k umožnění předání informace a druhá usnadňují postup spolupráce mezi členskými státy obecně.

⁶⁶ Viz. Schengenská prováděcí úmluva, čl. 39

4.1.1.4. Schengenský informační systém (SIS)

Státy, které se svým podpisem zavázaly k dodržování schengenské spolupráce si zřídily a udržují společný Schengenský informační systém. V současné době je využíván Schengenský informační systém druhé generace, který byl doplněn o nové funkce jako je zavedení biometrických údajů.⁶⁷ Nejrozšířenější a nejrozsáhlejší systém v Evropské unii pro sdílení informací v oblasti bezpečnosti a správy hranic momentálně provozuje 30 evropských zemí, tedy ve všech členských státech s výjimkou Kypru a ve 4 přidružených zemích k Schengenu, konkrétně Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. Jedná se o nástroj, jehož právní zakotvení je ustanoveno v Schengenské prováděcí úmluvě, která je v dnešní době součástí unijního práva.⁶⁸ Svůj právní základ SISu ovšem nelze shledávat pouze v schengenském acquis, nýbrž i v sekundárních aktech evropského práva. Zmíněným sekundárním aktem je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech.⁶⁹ Velmi citlivou problematikou související s uchováváním údajů v rámci Schengenského informačního systému je ochrana osobních údajů. Veškeré údaje vložené do systému by neměly překračovat hranice nezbytné nutnosti ke splnění stanovených cílů. Vložené údaje musejí brát ohled na základní práva a být v souladu s právem Unie v oblasti ochrany údajů⁷⁰ včetně příslušných ustanovení o ochraně údajů stanovených ve výše zmíněném nařízení. Jednotlivci mají právo na přístup k údajům, které se týkají jejich osoby a jsou zpracovány v Schengenském informačním systému a zároveň mohou žádat o opravu nepřesných údajů prostřednictvím návrhu na zahájení řízení u soudů nebo příslušných orgánů dozoru týkajícího se přístupu, opravy nebo výmazu. Cílem Schengenského informačního systému v souladu se Schengenskou prováděcí úmluvou je chránit veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost včetně bezpečnosti státu a

⁶⁷ Z důvodu technické náročnosti bylo spuštění Schengenského informačního systému přesunuto z roku 2007 na rok 2013.

⁶⁸ Viz. Schengenská prováděcí úmluva, čl. 92

⁶⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32018R1862>

⁷⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů o volném pohybu těchto údajů. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A32016R0679>

používat informace nastřádané v souvislosti s pohybem osob na územích smluvních stran včetně jejich předávání za tímto účelem.

Pro efektivní používání SIS jednotlivé sekundární unijní akty upravují pravidla, bez kterých by chod nebyl plynulý či v ojedinělých případech i nemožný. Jsou jimi například nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/818 ze dne 20. května 2019, kterým se zřizuje rámec pro interoperabilitu mezi informačními systémy Evropské unie v oblasti policejní a justiční spolupráce, azylu, a migrace⁷¹ nebo nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1860 ze dne 28. listopadu 2018 o využívání Schengenského informačního systému při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí⁷² a nebo také nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1861 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti hraničních kontrol.⁷³

Schengenský informační systém se skládá ze 3 základních složek:

- Centrální databáze („CSIS“), která zajišťuje funkci technickou, podpůrnou a shromažďuje veškeré informace, které jsou do SISu vloženy. Je také označována jako technická podpůrná jednotka.
- Národní informační systém („NSIS“), který provozuje každý stát Schengenu a jedná se o kopii „CSIS“, jelikož je na něj napojen.
- Systém SIRENE (Supplementary Information Request at the National Entry), což je doplňující systém, který byl až později zakotven do Schengenské prováděcí úmluvy a slouží k technicko-organizační podpoře.⁷⁴

Schengenský informační systém tvoří vnitrostátní součást každé ze smluvních stran, tedy států zapojených ve spolupráci (NSIS) a technická podpůrná jednotka (CSIS) umístěná ve Štrasburku. Existence centrální SIRENE je zejména z důvodu

⁷¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/818 ze dne 20. května 2019, kterým se zřizuje rámec pro interoperabilitu mezi informačními systémy EU v oblasti policejní a justiční spolupráce, azylu a migrace. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32019R0818>

⁷² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1860 ze dne 28. listopadu 2018 o využívání Schengenského informačního systému při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32018R1860>

⁷³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1861 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti hraničních kontrol. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32018R1861>

⁷⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.

rychlosti a účinnosti předávání informací a doplňujících informací. Každý jednotlivý stát si zřizuje na vlastní náklady a odpovědnost vnitrostátní součást Schengenského informačního systému. Obsahově soubory údajů ve vnitrostátních systémech jsou u všech smluvních stran totožné, což zajišťuje technická podpůrná jednotka. Vytvořené systémy jednotlivých států jsou programovány tak, aby nedocházelo k diskrepancím a byl zajištěn hladký a bezproblémový online přenos údajů. Z toho důvodu je stanoven jednotný postup při zřizování vnitrostátních součástí schengenského informačního systému. Účelem zřízení je možnost automatizovaného vyhledávání orgánům, které státy Schengenu určí na území jednotlivých smluvních stran s tou podmínkou, že jiná smluvní strana v souborech údajů té první vyhledávat nemůže.⁷⁵

Prostřednictvím jeho vyhledávacího postupu zajišťuje orgánům určeným smluvními stranami přístup k záznamům o osobách a věcech při provádění hraničních kontrol a ověřování a jiných policejních a celních kontrol ve vnitrozemí, které proběhly v souladu s vnitrostátními právními předpisy. Přínos systému je patrný také při řízení o udělování víz, vydávání povolení k pobytu a řízení s cizinci při uplatňování volného pohybu osob.⁷⁶

4.1.1.4.1. Záznamy v SIS

Schengenský informační systém je nadnárodní počítačový policejní pátrací systém, jehož základním stavebním kamenem pro uchování informací je záznam. Záznamem je soubor údajů vložených do Schengenského informačního systému, jež umožní příslušným orgánům, které mají pravomoc k nahlédnutí, identifikovat osobu nebo věc a přijmout tak opatření k nápravě. Doplňujícími informacemi se pro potřeby fungování Schengenského informačního systému rozumí veškeré informace, které nejsou součástí údajů v záznamech, ale souvisejí s nimi a vyměňují se prostřednictvím centrály SIRENE z taxativně vymezených důvodů.⁷⁷ Centrály SIRENE jsou zřizovány všemi státy zapojenými do schengenské spolupráce. Kategorie údajů, které poskytuje každý členský stát jsou: informace o osobách, o kterých byl vložen záznam a informace o specifikovaných věcech. Dále se mohou objevovat informace, zda je osoba

⁷⁵ Viz. Schengenská prováděcí úmluva, čl. 92 odst. 2

⁷⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018, o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32018R1862>

⁷⁷ Taktéž čl. 3, odst. 2

ozbrojena či má sklon k násilí nebo představuje hrozbu pro veřejné zdraví, daktyloskopické údaje, příslušné profily DNA a fotografie.

Schengenský informační systém obsahuje tyto typy záznamů:

- Záznamy o osobách hledaných za účelem zatčení a následnému předání nebo vydání (na základě evropského zatýkacího rozkazu nebo mezinárodního zatýkacího rozkazu vloží členský stát do SIS kopii tohoto rozkazu)⁷⁸
- Záznamy o pohřešovaných nebo zranitelných osobách, kterým je třeba zabránit v cestování (hlavním důvodem je umístění pod ochranu ať už v zájmu jejich bezpečí nebo veřejného pořádku)⁷⁹
- Záznamy o osobách hledaných za účelem zajištění jejich spolupráce v trestním řízení (svědci, osoby předvolané v rámci trestního řízení)⁸⁰
- Záznamy o osobách a věcech pro účely skrytých, dotazovacích nebo zvláštních kontrol (slouží k prevenci trestné činnosti)⁸¹
- Záznamy týkající se cizinců pro účely odepření vstupu (příslušníci třetích států, kteří mají odepřený vstup do schengenského prostoru z taxativně vymezených důvodů v tomtéž článku)⁸²
- Záznamy o věcech hledaných za účelem zabavení nebo zajištění důkazů v trestním řízení (motorová vozidla, zbraně, doklady totožnosti, úřední doklady, falešné nebo evidované bankovky)⁸³
- Záznamy o neznámých hledaných osobách za účelem identifikace (dle vnitrostátního práva)⁸⁴

Údaje tohoto typu jsou v policejní praxi využitelné při provádění kontrol ať už ve vnitrozemí, celních nebo hraničních. Přístup k nim mají příslušné orgány, pro které informace bude nabývat zásadního charakteru při rozhodnutí v jejich věci. Uživatelé mohou vyhledávat pouze tento druh údajů, které jsou nezbytné pro plnění jejich úkolů. Každý stát zapojený ve spolupráci je předem povinen oznámit, které orgány budou mít oprávnění vyhledávat určitý druh informací v souladu s těmito pravidly.

⁷⁸ Viz. Schengenská prováděcí úmluva, čl.95

⁷⁹ Taktéž, čl. 97

⁸⁰ Taktéž, čl. 98

⁸¹ Taktéž, čl. 99

⁸² Taktéž čl. 96

⁸³ Taktéž, čl. 100

⁸⁴ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-783-2.

Za provozní část SIS odpovídá agentura eu-LISA, a to v rozsahu stanoveném příslušnými unijními právními akty. Agentura Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA) je plně odpovědná nejenom za funkčnost SIS, ale také dalších informačních systémů jako je Eurodac, Vízový informační systém (VIS) nebo systému vstupu/výstupu (EES). Na tento subjekt lze delegovat pravomoci k přípravě, vývoje nebo provozního řízení kteréhokoliv rozsáhlého informačního systému Evropské unie, o kterém je v příslušných unijních právních aktech taxativně vymezeno oprávnění k jeho spravování.⁸⁵ V konkrétním případě spravování SIS eu-LISA odpovídá za provozní řízení centrálního SIS (v předchozí kapitole jako CSIS nebo technická podpůrná jednotka), provádí nezbytná opatření pro údržbu a technický rozvoj za cílem plynulého chodu centrálního SIS, zajišťuje technické parametry k posílení nepřetržité dostupnosti SIS, výjimečně může dočasně vytvořit kopii databáze SIS a zveřejňuje seznam národních informačních systémů (v předchozí kapitole jako NSIS) a centrální SIRENE. Mimo jiné eu-LISA je zodpovědná za zlepšování kvality údajů, a to prostřednictvím nástroje pro sledování kvality údajů, zřízeným právě zmíněnou agenturou.

Povinností Agentury je kontrolovat v předem stanovených lhůtách potřebnost uchování údajů pro daný účel. Údaje by v SIS neměly být uchovávány déle, než je nezbytně nutné. Od 1 až do 10 let dle charakteru záznamu dochází k automatickému vymazání údaje, jelikož se stává momentálně nepotřebným. Pro uchování údaje po dobu delší, než je procesními pravidly stanoveno je nutno rozhodnutí členského státu k jeho prodloužení.⁸⁶

⁸⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1726 ze dne 14. listopadu 2018, o Agentuře Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32018R1726>

⁸⁶ Posílený Schengenský informační systém. *EUR-Lex* [online]. 2023 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/a-strengthened-schengen-information-system.html>

4.1.2. Europol

Za počátek vzniku současné Agentury Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva lze považovat Protidrogovou jednotku Europolu, která svoji činnost zahájila v roce 1994. O jejím založení bylo rozhodnuto Maastrichtskou smlouvou o Evropské unii z roku 1993. Před Maastrichtskou smlouvou byly otázky policejní spolupráce ukotveny v Schengenské prováděcí úmluvě a také v rámci skupiny TREVI. Například pracovní skupiny TREVI byly následně zařazeny obsahově do činnosti Europolu.⁸⁷ Od původní činnosti boje proti drogové kriminalitě se kompetence Europolu rozšiřovaly o další zásadní oblasti trestné činnosti, které postupně směřovaly k jeho plnému uplatnění. Europol má své sídlo v nizozemském Haagu.

Cílem vzniku Evropského policejního úřadu (Europolu) bylo vytvořit instituci, která by v rámci Unie umožnila rychlou a co nejúčelnější spolupráci donucovacích složek členských států zejména v oblasti boje s přeshraničním organizovaným zločinem. Dosaženým výsledkem této činnosti by mělo být zlepšení bezpečnostní situace v Evropě za pomoci podpory Europolu.⁸⁸ Ačkoliv se jedná o neoperativní nástroj spolupráce mezi členskými státy i tak je jeho existence stěžejní pro práci s informacemi a provádění analytické činnosti.⁸⁹ Smyslem fungování Europolu je zvýšit efektivnost a kvalitu vzájemné policejní spolupráce dvou a více členských států v potírání různých forem závažné přeshraniční organizované kriminality. Podporují a posilují také činnost orgánů pro vymáhání práva v členských státech Evropské unie. Zároveň poskytuje informace a podporu pro prevenci a odhalování teroristických hrozeb a organizovaného zločinu v rámci Evropské unie.⁹⁰

⁸⁷ TÝČ, Vladimír. *Právo Evropské unie*. Lexikony. Ostrava: Sagit, 2004. ISBN 8072084283.

⁸⁸ Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol). *Evropská unie* [online]. 2023 [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/europol_cs

⁸⁹ Viz. SFEU, čl. 88 odst. 2 a)

⁹⁰ Viz. SFEU, čl. 88 odst. 1

V nynější době je Europolu přiznána ústřední úloha v oblasti policejní spolupráce a informace o trestné činnosti má evidovat, zpracovávat a využívat pro účely policejně operativní. Členské státy jsou povinny poskytovat Europolu nezbytné údaje důležité pro boj proti trestným činům a zejména ty, které jsou užívány pro boj proti závažné mezinárodní trestné činnosti nebo proti organizované trestné činnosti. V poslední době významnými údaji jsou i informace o kybernetických útocích ohrožujících instituce Evropské unie. Dále koordinuje policejní akce mezi členskými státy a poskytuje podporu při společných vyšetřováních a operacích. Operativní akce Europolu musí být vedeny ve spojení a po dohodě s orgány členských států, jejichž území se týká. Avšak použití donucovacích opatření je výlučně součástí oprávnění vnitrostátních orgánů.⁹¹ Europol poskytuje důležitou podporu pro policejní ale i justiční orgány členských států ve formě analýz, školení a technické asistence. Taktéž spravuje databáze a analytické nástroje, které napomáhají identifikovat trendy v trestné činnosti a podporují strategické rozhodování v oblasti bezpečnosti.

Právní základy současného působení Europolu byly několikrát nahrazeny, kdy dnes hlavní úlohu zastává nařízení č. 2016/794 ze dne 11.května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol). Ustanovení smlouvy o Europolu spadají pod Smlouvu o fungování Evropské unie, konkrétně článek 88. Nejnovější právní úprava rozšiřuje a také pozměňuje předchozí legislativní úpravu. Nařízení primárně stanovuje strukturu, pravomoci Europolu a procesy spolupráce s členskými státy.

Spolupráce mezi členskými státy a Europolem probíhá prostřednictvím národních jednotek Europolu ovšem není zde vyloučen přímý styk mezi příslušnými orgány a Europolem. Každý členský stát nese odpovědnost za to, že jejich národní jednotky budou schopny plnit určené úkoly.

⁹¹ Viz. SFEU, čl. 88 odst. 3

Europol považuji za jednu z klíčových institucí v rámci Evropské unie, která účinně zajišťuje koordinaci a spolupráci mezi policejními složkami členských států v boji proti mezinárodní trestné činnosti a terorismu. Zejména schopnost koordinace, sběru dat a výměny informací mezi členskými státy shledávám jako velmi efektivní, což se pozitivně projevuje ve výsledcích.⁹² Operace provedené Europolem jsou často úspěšné a vedou k rozbití kriminálních sítí a zadržení nebezpečných jednotlivců. Jeho analytická podpora pomáhá odhalovat vzory v trestné činnosti a zároveň napomáhá identifikovat nové trendy. V rámci odpovědnosti za fungování a pro zachování důvěry veřejnosti jsou operace prováděné Europolem transparentní. Důležitý je proaktivní přístup, aby se Europol neustále inovoval a přizpůsoboval se novým výzvám. Jedině tak může zůstat účinným nástrojem v boji proti trestné činnosti a terorismu v Evropské unii.

⁹² Operations. *Europol* [online]. 2024 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/operations>

5. Nástroje justiční spolupráce

Justiční spolupráce v trestních věcech představuje velmi důležitý prvek evropské integrace, který se spolu s policejní spoluprací nacházel v tehdejších třetím pilíři.⁹³ Smyslem justiční spolupráce je posilování právní jistoty a účinnosti trestního stíhání napříč členskými státy Unie. Její úspěšné fungování umožňuje členským státům lépe spolupracovat a koordinovat své akce v oblasti trestního práva, čímž přispívá k posílení bezpečnosti a ochrany práv občanů po celé Evropské unii. Kontinuální vývoj justiční spolupráce vykazoval znaky přesunu od neformální spolupráce mezi členskými státy ke spolupráci formální. Avšak formalizace spolupráce vedla k problému, že prováděné úkony byly omezeny rozsahem a podmíněny požadavky oficiální žádosti. Dle mého názoru v návaznosti na tyto problémy se jeví překážky neuskutečnitelnosti použití veškerých možností pro boj se zločinem v samotné praxi.

Po celou dobu bylo snahou Evropské unie usnadňovat a urychlovat spolupráci justičních orgánů v řízení a při výkonu rozhodnutí mezi členskými státy, zajišťování slučitelnosti právních předpisů, předcházení konfliktům na základě kompetenčních rozdílů mezi jednotlivými členskými státy a zajištění, byť i minimální harmonizace trestního práva, pakliže se jedná o přeshraniční trestnou činnost, kdy je zapotřebí kooperace více států.

Výsledkem snažení byl vznik principu vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí jako základ justiční spolupráce v trestních věcech, který nezanedbatelně přispěl k vybudování evropského justičního prostoru. Revoluční princip si zakládá na rovnocennosti justičních systémů členských států a primárně na vzájemné důvěře mezi nimi. Obecně funkčnost principu lze demonstrovat na příkladě vydání rozhodnutí jedním členským státem, kdy druhý členský stát bez jakýchkoliv prodlev ve smyslu ověřování rozhodnutí akceptuje a učiní samotný výkon ve zmíněné věci.

⁹³ Viz. SEU, Hlava VI čl.31 (tehdejšího znění)

Důležitým milníkem justiční spolupráce obecně a posilování principu vzájemného uznávání justičních rozhodnutí se stal Program z Tampere, který v roce 1999 vznikl na základě Zasedání v Tampere.⁹⁴ Summit se z hlediska justiční spolupráce zabýval otázkami zavedení skutečného evropského justičního prostoru a zkvalitnění boje proti kriminalitě na území celé Evropské unie prostřednictvím nových nástrojů zejména společnými vyšetřovacími týmy a Eurojustem. Každý další program navazoval na ten předešlý a určitým způsobem jej progresivně vylepšoval či upravoval jeho nedostatky.⁹⁵

Ani v současné době justiční spolupráce není plně začleněna do unijního právního rámce a ponechává si tak některé původní rysy z doby před Lisabonskou smlouvou. Je tomu tak zejména v porovnání s ostatními oblastmi, které již znatelnou komunitarizací prošly a dosáhly tak evropské úrovně. To samé prozatím platí i pro její paralelní oblast, tedy policejní spolupráci, se kterou jsou tak v neopominutelné souvislosti.

Právní úprava justiční spolupráce v trestních věcech obsahuje soubor sekundárních legislativních aktů ve formě směrnic a nařízení, které jsou v některých případech právě průsečíkem neodmyslitelné souvislosti s policejní spoluprací. Zároveň Evropský parlament a Rada Evropské unie mohou formou směrnic stanovit minimální pravidla. Minimální pravidla zpravidla přihlížejí k jednotlivým právním tradicím a systémům členských států. Zároveň minimální pravidla nejsou překážkou pro členské státy ve věcech zavádění vyššího stupně ochrany.⁹⁶

⁹⁴ FINLAND. *TAMPERE EUROPEAN COUNCIL: PRESIDENCY CONCLUSIONS*. In: . 1999, s. 8. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21059/tampere-european-council-presidency-conclusions.pdf>

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří, Tomáš GŘIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

⁹⁶ SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-339-4, s. 379–387.

Minimální pravidla se týkají:

- Vzájemné přístupnosti důkazů mezi členskými státy
- Práv osob v trestním řízení
- Práv obětí trestných činů
- Další zvláštních aspektů trestního řízení, které jsou předem určený Radou v rozhodnutí⁹⁷

Směrnice stanovující minimální pravidla, týkající se vymezení trestných činů a sankcí v oblastech mimořádné závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem, se vztahují na tyto konkrétní oblasti trestné činnosti: terorismus, obchod s lidmi a sexuální vykořisťování žen a dětí, nedovolený obchod s drogami, nedovolený obchod se zbraněmi, korupce, praní peněz, kyberkriminalita, padělání platebních prostředků a organizovaná trestná činnost.

5.1. Vybrané instrumenty justiční spolupráce na úrovni Evropské unie

5.1.1. Společné vyšetřovací týmy

Z pohledu přeshraniční policejní spolupráce se spolupodílení cizích orgánů v rámci národního vyšetřování zdá být určitým způsobem vyřešené, ovšem prizmatem justiční spolupráce nikoliv. Výsledky předchozích aktivit policejní spolupráce nejsou přímo použitelné jako důkaz před soudem. V dřívější době tato problematika byla řešena pomocí oficiální žádosti o právní pomoc, která sloužila k provedení zmíněných policejních úkonů a následnému použití jako důkazu před soudem. Tento nedostatek měl právě řešit vznik jednoho z nejmodernějších a nejefektivnějších nástrojů pro boj se závažnou přeshraniční kriminalitou – společných vyšetřovacích týmů, který se skládá ze soudců, státních zástupců a donucovacích orgánů několika členských států.⁹⁸

⁹⁷ Viz. SFEU, čl. 82 odst. 2

⁹⁸ Shromažďování důkazů v trestních věcech. *European e-justice* [online]. 2019 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/92/CS/european_investigation_order_mutual_legal_assistance_and_joint_investigati_on_teams

Bezpodmínečný vliv na rychlost zřízení a aplikaci do praxe společných vyšetřovacích týmů měl zdoluhavý ratifikační proces Úmluvy Evropské unie o vzájemné pomoci v členských státech a zejména také teroristické útoky z 11.zář 2001. Konečným produktem bylo přijetí rámcového rozhodnutí o společných vyšetřovacích týmech z roku 2002. Smyslem tohoto legislativního aktu je zavést účinné formy přeshraničního vyšetřování, a především mají být týmy konkurenceschopné k boji proti trestné činnosti páchané teroristy.⁹⁹

Společné vyšetřovací týmy se skládají z příslušných orgánů dvou nebo více členských států, kteří vzájemnou dohodou toto uskupení vytvoří, aby vedl vyšetřování trestných činů v jednom členském státě nebo ve více členských státech vytvářejících daný tým. Založit ho lze na základě písemné dohody pro určitý účel a na omezené období, které lze po dohodě všech stran prodloužit. Obecné složení týmu je nutno stanovit dohodou. Je přípustné v jistých událostech vést trestní vyšetřování v jednom nebo více členských státech. Každý z dotčených států může požádat o vytvoření společného vyšetřovacího týmu, v případě, kdy vyšetřování má být na jeho území prováděno. Pokud se příslušný členský stát rozhodne pro jeho vytvoření je nutné, aby svépomocí umožnil legitimní provedení a organizační zajištění této spolupráce a odstranil tak překážky, které by mohly mít neblahý vliv na průběh celého vyšetřování. Obligatorní podmínkou činnosti vyšetřovacího týmu je dodržování vnitrostátního právního rámce dotčeného členského státu, jak pro rezidenty zapojené do kooperace, tak i pro vyslaného vyšetřovacího týmu z jiného členského státu. Zároveň dotčený stát, který vyvolal spolupráci na základě dohody stanoví vedoucí společného vyšetřovacího týmu, který má na starosti koordinaci týmů. Existuje zde i možnost požádání o pomoc dalšího členského státu ba dokonce i třetího státu.¹⁰⁰

⁹⁹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.

¹⁰⁰ Joint investigation teams. *European Union Agency for Criminal Justice Cooperation* [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation/instruments/joint-investigation-teams>

Důležité mít na paměti, že rámcové rozhodnutí společných vyšetřovacích týmů se nedotýká žádných jiných stávajících předpisů upravujících vytváření nebo činnost společných vyšetřovacích týmů. Obecným smyslem a cílem tohoto rámcového rozhodnutí je zakotvení pravidel pro zřízení a fungování společných vyšetřovacích týmů, které mohou být dočasně uvedeny v provoz pro některé druhy trestné činnosti v Evropské unii za účelem efektivnějšího vyšetřování. Země Evropské unie jej musely implementovat do svého vnitrostátního práva do 1. ledna 2003.¹⁰¹

Vytvoření společného vyšetřovacího týmu je možno v případě, kdy:

- vyšetřování trestných činů některým členským státem vyžaduje obtížná a náročná vyšetřování se vztahem i k jiným členským státům;
- více členských států vede vyšetřování trestných činů, u kterých okolnosti případu vyžadují koordinovanou a sladěnou činnost v dotyčných členských státech.¹⁰²

Důležitou roli ve fungování společných vyšetřovacích týmů hraje Agentura Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (dále Eurojust). Prostřednictvím zainteresovaných národních zastoupení nebo jako přímý účastník společného vyšetřovacího týmu Eurojust podporuje společný vyšetřovací tým po celou dobu jeho fungování. Rozhoduje, zda případ je vhodný pro použití společného vyšetřovacího týmu a určí právní základ pro neobvyklou spolupráci se zeměmi mimo Evropskou unii. Pomáhá se vyznat týmům v jednotlivých vnitrostátních předpisech a podílí se na vzniku dohod o společných vyšetřovacích týmech. Usnadňuje kooperaci příslušných orgánů, pomáhá aplikovat vhodné strategie vyšetřování a předchází případným konfliktům jednotlivých jurisdikcí. Eurojust může poskytovat finanční podporu pro fungování společných vyšetřovacích týmů, pakliže se dosáhne požadavků, které jsou stanoveny.

¹⁰¹ Společné vyšetřovací týmy. *EUR-Lex* [online]. 2017 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/joint-investigation-teams.html>

¹⁰² Rámcové rozhodnutí Rady 2002/465/SVV ze dne 13. června 2002, o společných vyšetřovacích týmech. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32002F0465>

Jako praktický příklad společných vyšetřovacích týmů jsem zvolil válečný konflikt mezi Ukrajinou a Ruskem, který začal v únoru 2022. V souvislosti s vojenskou agresí ze strany Ruska na Ukrajině se 14. dubna 2023 dohodlo sedm členů v podobě států, že vytvoří společný vyšetřovací tým za účelem vyšetřování údajných válečných zločinů a genocidy spáchané na Ukrajině.¹⁰³ Původně byl společný vyšetřovací tým zřízen Ukrajinou, Polskem a Litvou za podpory Eurojustu. Pomoc při vyšetřovací činnosti zřízeného týmu přislíbila zejména agentura Eurojust, která provozuje mimo jiné základní mezinárodní databázi důkazů o trestné činnosti a napomáhá tak společným vyšetřovacím týmům při vyšetřování ať už v rámci Evropské unie nebo vyšetřování mezinárodních trestných činů. Cílem operace je usnadnit vyšetřování a stíhání v dotčených státech a věc neprodleně postoupit k projednání k Mezinárodnímu trestnímu soudu v Haagu. Úřad státního zástupce Mezinárodního trestního soudu přislíbil účast v společném vyšetřovacím týmu na Ukrajině, což by mohlo mít pozitivní vliv na urychlení komunikace mezi společnými vyšetřovacími týmy. Eurojust zmíněné spolupráci přislíbil podporu operativní, analytickou, právní ale i finanční. Rovněž vychází vstříc koordinaci a spolupráci mezi všemi vnitrostátními vyšetřovacími a trestními orgány, které zahájily vyšetřování hlavních mezinárodních trestných činů.¹⁰⁴

Dle výsledků z počtu vytvořených týmů a postavených osob před soud se tento nástroj ať už historicky nebo při této příležitosti uvedl jako velmi účinný.¹⁰⁵ Schopnost koordinace společných vyšetřovacích týmů mezi různými policejními a justičními orgány z různých zemí Evropské unie prokazatelně vede k vyšší úspěšnosti při řešení zločinů. Bohužel stále shledávám jisté nedokonalosti překážející ve vzájemné spolupráci. Těmi překážkami mohou být rozdílné právní systémy členských států, nedostatek finančních zdrojů nebo také jazyková bariéra mezi spolupracujícími týmy. Jako velice důležitou spatřuji transparentnost činností prováděných těmito týmy,

¹⁰³ DAVOLI, Alessandro. Justiční spolupráce v trestních věcech. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/155/justicni-spoluprace-v-trestnich-vecech>

¹⁰⁴ ICC participates in joint investigation team supported by Eurojust on alleged core international crimes in Ukraine. *European Union Agency for Criminal Justice Cooperation* [online]. 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.eurojust.europa.eu/news/icc-participates-joint-investigation-team-supported-eurojust-alleged-core-international-crimes>

¹⁰⁵ MATUŠŮ, Dagmar. Volání po odpovědnosti: Jak pokračuje vyšetřování zločinů na Ukrajině? *Centrum pro lidská práva a demokracii* [online]. 2022 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/volani-po-odpovednosti-jak-pokracuje-vysetrovani-zlocinu-na-ukrajine>

v souvislosti s tím jejich odpovědnost za činy z důvodu zachování důvěry veřejnosti v jejich práci.

Společné vyšetřovací týmy mají vysoký potenciál, a proto usuzují, že jejich rozmach může v budoucnu hrát ještě větší roli v boji proti přeshraniční kriminalitě všech druhů v Evropské unii. Z výše zmíněných faktů tedy považují nezbytné investovat do dalšího zdokonalování společných vyšetřovacích týmů a poskytovat jim jisté finanční a další potřebné zdroje za účelem úspěšného plnění jejich úkolů. Zároveň v rámci své úspěšnosti mohou společné vyšetřovací týmy reflektovat inspiraci pro jiné regiony ne tolik zasvěcené v oblasti boji proti trestné činnosti.

5.1.2. Úřad evropského veřejného žalobce

Nemožnost vyšetřovat a stíhat podvody ohrožující rozpočet Evropské unie pomocí orgánů Evropské unie byla dosti často problematická ve vztahu k trendu zvyšující se přeshraniční kriminality. Do zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce tuto problematiku mohly vyšetřovat a stíhat pouze vnitrostátní orgány, jejichž pravomoc je omezena výlučně na konec státních hranic. Již vzniklé orgány jako Europol, Eurojust a další orgány Evropské unie umožňují efektivnější boj proti přeshraniční kriminalitě, avšak stále postrádají pravomoci nezbytné k provádění vyšetřování a stíhání trestných činů nebo dostatek jurisdikce, čímž nemohou přímo intervenovat trestní řízení. Situace v Evropské unii se stala neuspokojivou zejména z pohledu rozdílnosti úrovně ochrany a není tak schopna eliminovat veškerou trestnou činnost mířenou proti chráněným zájmům. Statistiky poskytnuté členskými státy k roku 2015 pojednávají o zneužití 638 milionů eur, které pocházejí ze strukturálních fondů Evropské unie. Nadnárodní podvody činily v roce 2018 ztráty zemí Evropské unie na příjmech z daně z přidané hodnoty (DPH) odhadem 140 milionů eur.¹⁰⁶ Zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce situaci mění a zmíněnou problematiku posouvá k hranici vyřešeného. Klíčové pro fungování Evropské prokuratury jsou zásady subsidiarity a

¹⁰⁶ Úřad evropského veřejného žalobce. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online]. 2022 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eppo/>

proporcionality.¹⁰⁷ Jedná se o nezávislý orgán Evropské unie příslušný k boji proti trestným činům, které poškozují nebo ohrožují finanční zájmy Unie.¹⁰⁸

Základy právního rámce Úřadu evropského veřejného žalobce tvoří nařízení, dle kterého byl zřízen a zároveň stanoví pravidla jeho fungování. Základy pro možnost vytvoření Evropské prokuratury otevřela již v roce 2009 Lisabonská smlouva. Nařízení přijaté na základě posílené spolupráce vstoupilo v platnost 20. listopadu 2017.¹⁰⁹ Režim posílené spolupráce představuje jisté odchylky od normálního unijního režimu. V rámci posílené spolupráce je třeba předpokládat angažovanost pouze zainteresovaných států, tudíž je zde vyloučena obecná závaznost pro všechny členské státy Evropské unie. Nevýhodu posílené spolupráce lze shledávat v značně omezené prostorové působnosti, která se vztahuje výlučně na státy, které ratifikovali svojí participací. Výhodou ovšem může být otevřenost k zapojení do spolupráce pro nové státy. I posílená spolupráce v rámci Úřadu evropského veřejného žalobce může s sebou nést úskalí při jednání se státy, které do ní nejsou zapojeny. Zejména problematika duplikace vyšetřování.

Úřad evropského veřejného žalobce si přály založit na bázi posílené spolupráce tyto státy (celkem 22): Belgie, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovenská republika, Slovinsko, a Španělsko. Od roku 2018 přistoupilo ještě Nizozemsko a Malta.

¹⁰⁷ Podle zásady subsidiarity Evropská unie jedná oblastech, pokud nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud není možné stejných cílů zamýšlené činnosti dosáhnout uspokojivě samotnými členskými státy, a to buď na úrovni místní, regionální nebo ústřední. Další podmínkou pro využití je, pakliže splnění činnosti ať už z důvodu rozsahu nebo účinku může být lépe dosaženo na úrovni Unie. Podle zásady proporcionality je nezbytné, aby obsah ani forma činnosti Unie nepřekročila rámec toho, co je nutné pro dosažení cílů Smluv. Viz. SEU čl.5, odst. 1,2,3

¹⁰⁸ Finanční zájmy Evropské unie jsou detailněji vymezeny směrnicí (EU) 2017/1371 ze dne 5.7.2017, o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie. Bývají mnohdy označovány jako eurozločiny.

¹⁰⁹ Nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1939>

Organizace Úřadu evropského veřejného žalobce je složena z centrální úrovně a z decentralizované úrovně. Centrální úroveň představuje sídlo, které je umístěno v Luxembourgu a co se decentralizované úrovně týče, je zastoupena lokálními zástupci v jednotlivých členských státech. Nejvyšší evropský žalobce¹¹⁰ stojí v čele celého Úřadu a zároveň jej zastupuje při kontaktech s orgány Evropské unie. Jeho úkolem je také organizovat práci Úřadu evropského veřejného žalobce. O úroveň níže provádějí svou činnost evropští žalobci, kteří se soustředí do kolegií a komor. Kolegium žalobců odpovídá za vypracování strategie a jednacího řádu Úřadu a za zajišťování soudržnosti mezi jednotlivými případy i v rámci nich. Jmenováno je celkem 22 evropských žalobců, kteří rovněž dohlíží na vyšetřování a trestní stíhání vedená evropskými pověřenými žalobci na vnitrostátní úrovni. V decentralizované úrovni sehrávají svou roli v daných členských státech evropští pověřený žalobci neboli delegovaní evropští prokurátoři. Díky decentralizované úrovni je umožněna bližší spolupráce orgánu s vnitrostátními trestními pořádky. Zároveň Úřad evropského veřejného žalobce není závislý na národních orgánech veřejné moci, vůči kterým není vázán žádnými závazky ani povinnostmi. A proto evropští pověřený žalobci postupují při vedení vyšetřování a trestního stíhání nezávisle na svých vnitrostátních orgánech. V nejzazším případě můžeme výhodu existence Úřadu shledávat v jeho přidané hodnotě, která doplňuje schopnost řešení zločinů ohrožující finanční zájmy Evropské unie a považovat za ni lze její působení odstrašujícím efektem na potenciální pachatele takovéto trestné činnosti a tím posílit prevenci před zločinností obecně.

¹¹⁰ V říjnu roku 2019 byla jmenována první evropskou nejvyšší žalobkyní Laura Codruța Kövesiová.

Mezi tzv. eurozločiny neboli trestné činy spáchané proti finančním zájmům Evropské unie lze zařadit podvody, korupci, zpronevěru, úplatkářství nebo legalizaci výnosů z trestné činnosti a mnoho dalších.¹¹¹ Evropské finance je nezbytné vnímat z hlediska jejich důležitosti jako jeden z nejmocnějších nástrojů evropské politiky, kdy je nutno podotknout, že se jedná zároveň o nejmocnější nástroj moderní společnosti, zejména z důvodu nadhodnocování peněz. Mimo jiné je v zájmu daňových poplatníků vědět, kam jimi odváděné finance proudí a jak jsou využívány. Obžaloby pro tyto zločiny je podávána zástupci Evropské prokuratury a měly by se týkat právě těch trestných činů specifikovatelných jako eurozločiny. Pakliže se jeví aplikace tohoto orgánu na místě, pak lze hovořit o zásadě subsidiarity, která zjednodušeně pojednává o dosažení lepšího výsledku v určité oblasti za pomoci činnosti orgánů Evropské unie, nežli by tomu bylo u národního aparátu.

Eventuální prostor pro rozšíření působnosti Úřadu evropského veřejného žalobce je postihování i jiných závažných trestných činností v úzké souvislosti s ochranou finančních zájmů Evropské unie. Majoritní většina spáchaných trestných činů, byť i s nepřímým účelem poškození ekonomických zájmů Unie, může mít za vedlejší účinek jejich narušení. Dlouhodobým a velice kontroverzním se zdá být financování terorismu, které se svým základem, tedy machinacemi s financemi uvnitř jakéhokoli členského státu, může mít v pozdější formě vliv na ekonomické vztahy na úrovni Evropské unie. Zakomponování Úřadu i do této problematiky již bylo zmíněno, a dokonce samotný orgán tuto možnost růstu akceptuje, ovšem stále se boj proti takovému výzvam nachází na ústraní, kde se pouze o aplikaci přemýšlí a diskutuje.¹¹²

Úřad evropského veřejného žalobce měl původně substituovat již existující orgán Evropské unie, a to Eurojust. Ovšem nedošlo k substituci nýbrž zakotvení vzájemné spolupráce mezi jednotlivými institucemi jako je Europol, OLAF a mnoho dalších. Neodmyslitelným spolupracujícím orgánem s Úřadem evropského veřejného žalobce je Eurojust, jejichž spoluprací se bude zabývat další kapitola.

¹¹¹ Čl. 3 a 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1731 ze dne 5. 7. 2017, o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/ALL/?uri=CELEX%3A32017L1371>

¹¹² KOŘÍNEK, Štěpán. EVROPSKÝ VEŘEJNÝ ŽALOBCE. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA* [online]. 2019, (4), 17 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/7341/lurid_65_4_0009.pdf

5.1.2.1. Úřad evropského veřejného žalobce ve vzájemné spolupráci s Eurojustem

Evropská prokuratura v čase jejího vzniku se ocitla v rozpoležení, kdy muselo být vyřešeno její postavení vůči ostatním institucím Evropské unie. Zejména bylo potřeba vyřešit její nadřazenost či podřazenost ve vztahu k již existujícím orgánům Evropské unie. První myšlenkou, jak jsem již zmínil v předchozí kapitole, bylo zrodem Úřadu evropského veřejného žalobce nahradit již existující Eurojust. Myšlenka vzniku Úřadu totiž vycházela ze samotné struktury Eurojustu, a tak mělo dojít k jeho přetransformování do nové podoby. Současný stav těchto institucí je ovšem takový, že Eurojust nezaniká, nýbrž existuje v paralelní rovině vedle Evropské prokuratury.¹¹³ Z toho tkví, že obě instituce budou provádět svoji činnost v úzké spolupráci, jelikož jejich agendy se prolínají. Prolínání agend spočívá zejména v oblastech operativních, administrativních a řídicích činnostech.¹¹⁴

Eurojust bude stále zastávat pozici koordinátora justiční spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie. Mimo to posiluje a podporuje soudní spolupráci mezi vnitrostátními orgány členských států odpovědnými za vyšetřování a stíhání přeshraniční závažné trestné činnosti. Styčnou jednotkou budou u obou institucí jejich nejvyšší představitelé, kteří se budou pravidelně střetávat a projednávat otázky související se vzájemnou spoluprací. Nejvyšším představitelem Úřadu evropského veřejného žalobce je evropský nejvyšší žalobce a za institut Eurojust jím je předseda Eurojustu.

¹¹³ VLASTNÍK, J. *Institucionální rámec spolupráce v trestních věcech v EU*. Praha: IFEC, 2008, s. 223–225

¹¹⁴ KOŘÍNEK, Štěpán. *EVROPSKÝ VEŘEJNÝ ŽALOBCE*. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA* [online]. 2019, (4), 17 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/7341/lurid_65_4_0009.pdf

V operativní spolupráci může Úřad do své činnosti v rámci přeshraničních případů zapojit Eurojust několika způsoby. Jedním ze způsobů je výměna informací neboli sdílení informací o svém vyšetřování, včetně osobních údajů, a to striktně dle pravidel zakotvených v příslušném nařízení. Dalším způsobem je vyzvání Eurojustu nebo jeho členů k poskytnutí podpory při doručování jeho rozhodnutí nebo žádostí o vzájemnou právní pomoc a následného výkonu v členských státech Evropské unie, které jsou členy Eurojustu, avšak nikoliv Úřadu, což platí i ve třetích zemích. Úřad také disponuje pravomocí přístupu k informacím v systému řízení případů, které uchovává Eurojust. Pakliže je nalezena stejná informace v systému Úřadu a zároveň v systému Eurojustu, pak je nezbytné tuto skutečnost ohlásit oběma aktérům a také členskému státu, který tuto informaci poskytl. Úřad na tomto základě přijme nutná opatření, prostřednictvím kterých umožní Eurojustu pomocí shody přístup k těmto informacím.¹¹⁵

Před zrodem instrumentů podporujících chod justiční spolupráce na úrovni Evropské unie byla komunikace mezi členskými státy a jejich justičními orgány zdlouhavá a mnohdy velmi neefektivní. K její neúčelnosti přispívala nepochybně například rozdílnost právních institutů trestního práva v jednotlivých zemích. Dle mého názoru, jelikož je nemožné zasahovat do suverenity států, co se oblasti trestního práva týče, by bylo na místě problematiku rozdílnosti vyřešit cestou neformální, tedy vytvořením rámce společných postupů v trestní problematice ve věcech, které se týkají přeshraniční trestné činnosti.

¹¹⁵ Nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce, čl. 100. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1939>

Realita ovšem byla jiná a jak jsem již nastínil, docházelo ke vzniku jednotlivých instrumentů jako je Europol, Eurojust, společné vyšetřovací týmy a další. Později se zjistilo, že některé agendy se mezi dvěma či více instrumenty shodují, a proto tak bylo nutností vyřešit, aby nedocházelo k duplicitě jejich činností. Jako příklad lze uvést zrod evropského veřejného žalobce, v té době se původně mělo jednat pouze o posílení role Eurojustu. Konečný stav je takový, že evropský veřejný žalobce působí paralelně s Eurojustem. Domnívám se tedy, že vytvořením co možná nejnižšího množství orgánů, které budou svým rozsahem zahrnovat potřebné oblasti v justiční spolupráci, pak by zpravidla nedocházelo k nežádoucím shodám v jejich činnostech.

Závěr

Již před zrodem Evropské unie probíhala mezinárodní spolupráce, a to hned v několika oblastech, nejenom v oblasti bezpečnosti. Pověštinou se jednalo o spolupráci prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních mezinárodních dohod mezi jednotlivými státy či více státy najednou. Výzvy, kterým státy čelily v minulosti se opět dostávají na scénu ovšem v jiné podobě. V souvislosti s globalizací a zejména rozvojem moderních technologií čelí v současné době moderní svět novým hrozbám. Konkrétně se v tomto kontextu bavíme o kyberkriminalitě, která je pro svůj charakter velmi obtížně dohledatelná a stíhatelná. Pro potřeby ochrany základních hodnot společenství existujících v současné době je potřeba být konkurenceschopní se těmito projevy kriminality ubránit.

Rozvoj moderních technologií se nemusí nést pouze v negativním pojetí, mnohé agendy spravující členskými státy nebo institucemi Evropské unie jsou díky tomu efektivnější, rychlejší a v některých případech i vůbec realizovatelné. V této souvislosti se jedná například o Schengenský informační systém, který zavedením své druhé generace umožnil významný posun v jeho funkčnosti.¹¹⁶ Pro snadnější pochopení, využití internetu, digitalizace a moderních technologií obecně usnadňuje spolupráci a komunikaci mezi členskými státy při společných operacích. Bohužel tyto aspekty umožňují také pachatelům rapidně snížit časovou náročnost při přípravě trestné činnosti. Z tohoto důvodu soudím, že harmonizace mezinárodní policejní a justiční spolupráce napříč celým světem je základním stavebním kamenem celého systému, aby mohl potenciálním hrozbám účinně zabránit, jelikož úzká spolupráce a soudržnost může být klíčová pro potírání trestné činnosti.

Diplomová práce teoretickým způsobem představuje vývoj policejní a justiční spolupráce v Evropské unii, jejíž postupná evoluce trvala několik desítek let. Od počátků lze spatřovat v této oblasti proměnu od neformální spolupráce vytvořenou z důvodu nedostačujícího pokrytí bezpečnosti ze strany ostatních institucí, kterou představovala skupina TREVI k přeměně na formální spolupráci představovanou současným institucionálním modelem v rámci Evropské unie. Přeměna probíhala prostřednictvím přijímání smluvní základny Evropské unie v souvislosti s pětiletými

¹¹⁶ Příklady úspěchů. *Evropská komise* [online]. 2022 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-information-system/success-stories_cs

programy. Právní základy obecných pravidel fungování policejní a justiční spolupráce je zakotvena v primárním unijním právu, konkrétně ve Smlouvě o fungování Evropské unie a Smlouvě o Evropské unii. Jako velmi přínosný hodnotím institut posílené spolupráce ve vztahu k této problematice ve smyslu nedosažené jednomyslnosti v přijímání opatření. Skupině členských států tak umožní přijmout nová pravidla v této konkrétní oblasti nad rámec stanovený unijním právem a zaručí tak efektivnější provádění zamýšlených opatření. Nedílnou součástí policejní a justiční spolupráce jsou instrumenty, díky kterým lze provádět činnosti v rámci této oblasti efektivně a účelně. Naneštěstí každý jednotlivý instrument či nástroj má své právní zakotvení v jedinečných nařízeních, které byly pro tento účel přijaty. Zároveň existence dalších sekundárních aktů zajišťujících správný chod instrumentů rozšiřují právní vymezení této oblasti. Právní úprava policejní a justiční spolupráce se jeví jako roztržštěná mezi několika legislativními akty ať už primárního nebo sekundárního práva. Na území Evropské unie vznikla řada nových instrumentů, které mají vliv na spolupráci mezi justičními a policejními orgány. Později se ukázalo, že jejich vzájemná spolupráce nebyla tolik sofistikovaná a spousta činností těchto nástrojů se překrývají jako tomu bylo například u zrodu Úřadu evropského veřejného žalobce. Podle uvedeného soudím, že vznik instrumentů byl spíše reaktivního charakteru a často zde chyběla ambicióznější myšlenka vytvoření jednotnosti systému spolupráce.

Mimo jiné i problematika sjednocení politických a kulturních tradic, právních systémů a ochrana státního zřízení je prozatím nedosažitelná. Členské státy se připojením k jakémukoliv nadnárodnímu uskupení vzdávají části své suverenity, avšak v měřítku potřebném k dosažení úplné harmonizace je v dnešní době utopickou myšlenkou. Domnívám se, že oblast policejní a justiční spolupráce má stále spoustu prostoru pro svůj progresivní růst a bude velmi záležet na celosvětovém dění, kam se tato oblast spolupráce posune.

Seznam použité literatury

Monografie

BERGSTRÖM, M., CORNELL A. J. (ed.). *European police and criminal law co-operation*. Oxford: Hart publishing, 2014. 205 s. ISBN 978-1-84946-350-8.

COUFALOVÁ, Tereza. *Justiční a policejní spolupráce v Evropské unii*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova.

JELÍNEK, Jiří, Tomáš GŘIVNA, Sergej ROMŽA, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ a Anna SYKOVÁ. *Trestní právo Evropské unie*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-375-9.

KLIMEK, L. *European arrest warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015. 365 s. ISBN 978-3-319-07337-8.

KOŘÍNEK, Štěpán. EVROPSKÝ VEŘEJNÝ ŽALOBCE. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA* [online]. 2019, (4), 17 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/7341/lurid_65_4_0009.pdf

PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3., rozš. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.

PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-783-2.

SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-339-4, s. 379–387.

TOMÁŠEK, M. a kol. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 29,240,241.

TÝČ, Vladimír. *Právo Evropské unie*. Lexikony. Ostrava: Sagit, 2004. ISBN 8072084283.

VLASTNÍK, J. *Institucionální rámec spolupráce v trestních věcech v EU*. Praha: IFEC, 2008, s. 223–225.

Časopisecké články

Úvod do evropského práva pro policisty (příloha) [online]. Praha, 2010 [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/policista-c-10-2010-rocnik-16.aspx>

Zákonná úprava a IAŘ

Doporučení Rady EU 2022/915 ze dne 9.června 2022 o operativní spolupráci v oblasti prosazování práva. 1. Definice b), c). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32022H0915>

Doporučení Rady EU ze dne 8.12.2021 o operativní policejní spolupráci. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0780>

FINLAND. *TAMPERE EUROPEAN COUNCIL: PRESIDENCY CONCLUSIONS*. In: . 1999, s. 8. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21059/tampere-european-council-presidency-conclusions.pdf>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č.2016/399 ze dne 9. března 2016 Schengenský hraniční kodex. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32016R0399>

Nařízení Rady EU č.1053/2013 ze dne 7.října 2013 o vytvoření hodnotícího a monitorovacího mechanismu k ověření uplatňování schengenského acquis. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32013R1053>

Nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1939>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/816 ze dne 17.dubna 2019, kterým se zřizuje centralizovaný systém pro identifikaci členských států, jež mají informace o odsouzeních státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti, doplnění Evropského informačního systému rejstříků trestů. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32019R0816>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1726 ze dne 14. listopadu 2018, o Agentuře Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32018R1726>

Nařízení č. 2016/794 ze dne 11.května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0794>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1860 ze dne 28. listopadu 2018 o využívání Schengenského informačního systému při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32018R1860>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1861 ze dne 28. listopadu 2018 o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti hraničních kontrol. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32018R1861>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018, o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32018R1862>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/818 ze dne 20. května 2019, kterým se zřizuje rámec pro interoperabilitu mezi informačními systémy EU v oblasti policejní a justiční spolupráce, azylu a migrace. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32019R0818>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů o volném pohybu těchto údajů. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A32016R0679>

Rámcové rozhodnutí Rady 2002/465/SVV ze dne 13. června 2002, o společných vyšetřovacích týmech. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32002F0465>

Směrnice (EU) 2017/1371 ze dne 5.7.2017, o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1731 ze dne 5. 7. 2017, o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie. Dostupné z: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/cs/ALL/?uri=CELEX%3A32017L1371>

Treaty of functioning European Union (SFEU), 25.3.1957. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>

Treaty of Amsterdam. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>

Treaty on European Union, 29.7.1992. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>

Úmluva podepsaná dne 19. června 1990 mezi Belgickým královstvím, Spolkovou republikou Německo, Francouzskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím a Nizozemským královstvím k provedení dohody podepsané dne 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (Schengenská prováděcí úmluva)

Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie. In.: 2000.

Úřední věstník C 53, 3.3.2005

Úřední věstník C115, 4.5.2010

Závazný pokyn policejního prezidenta č.208/2008, o přeshraničním sledování.

Závazný pokyn policejního prezidenta č.181/2007, o provádění přeshraničního pronásledování.

Webové stránky a elektronické zdroje

Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol). *Evropská unie* [online]. 2023 [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/europol_cs

CDK. Justice a vnitro. *Euroskop.cz* [online]. Copyright © 2005-2022 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/politiky-eu/regulace-o-koordinace/justice-a-vnitro/>

DAVOLI, Alessandro. Policejní spolupráce. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/156/police-cooperation>

DAVOLI, Alessandro. Justiční spolupráce v trestních věcech. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/155/justicni-spoluprace-v-trestnich-vecech>

ICC participates in joint investigation team supported by Eurojust on alleged core international crimes in Ukraine. *European Union Agency for Criminal Justice Cooperation* [online]. 2022 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.eurojust.europa.eu/news/icc-participates-joint-investigation-team-supported-eurojust-alleged-core-international-crimes>

Joint investigation teams. *European Union Agency for Criminal Justice Cooperation* [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation/instruments/joint-investigation-teams>

MACIEJEWSKI, Mariusz. Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>

MATÚŠŮ, Dagmar. Volání po odpovědnosti: Jak pokračuje vyšetřování zločinů na Ukrajině? *Centrum pro lidská práva a demokracii* [online]. 2022 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/volani-po-odpovednosti-jak-pokracuje-vysetrovani-zlocinu-na-ukrajine>

Operations. *Europol* [online]. 2024 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/operations>

PAVY, Eeva. Lisabonská smlouva. *Evropský parlament* [online]. 2023 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>

Posílený Schengenský informační systém. *EUR-Lex* [online]. 2023 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/a-strengthened-schengen-information-system.html>

Příklady úspěchů. *Evropská komise* [online]. 2022 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-information-system/success-stories_cs

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ: Strategie pro zajištění plně funkčního a odolného schengenského prostoru. Evropské Komise. 2021. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/3b9d6a1c-c3b9-11eb-a925-01aa75ed71a1>

Sdělení Komise Radě a Evropskému Parlamentu. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0184:FIN:CS:PDF>

Shromažďování důkazů v trestních věcech. *European e-justice* [online]. 2019 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/92/CS/european_investigation_order_mutual_legal_assistance_and_joint_investigation_teams

Schengenská dohoda a úmluva. *EUR-Lex* [online]. 2017 [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/summary/CS/schengen_agreement

Společné vyšetřovací týmy. *EUR-Lex* [online]. 2017 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/joint-investigation-teams.html>

Stockholmský program. *EUR-Lex* [online]. 2010, 16.3.2010 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>

SVOBODOVÁ, Klára. Evropský justiční prostor. *Evropské mezinárodní právo soukromé* [online]. 2009 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/js09/mps/web/pages/02.html?fbclid=IwAR2V82dPyJLeapF8JDUV-vfWKB1lvXKYd_UF4vX9aeyqUw6gX6ZMdptaQGI#id15

SYKOVÁ, Anna. Lisabonská smlouva a další rozvoj oblasti justiční spolupráce ve věcech trestních v Evropské unii? *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2008 [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/lisabonska-smlouva-a-dalsi-rozvoj-oblasti-justicni-spoluprace-ve-vecech-trestnich-v-evropske-unii.aspx>

Úvod do evropského práva pro policisty (příloha) [online]. Praha, 2010 [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/policista-c-10-2010-rocnik-16.aspx>

Úřad evropského veřejného žalobce. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online]. 2022 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eppo/>

Úřad evropského veřejného žalobce (EPPO). *European Commission* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/networks-and-bodies-supporting-judicial-cooperation/european-public-prosecutors-office-eppo_cs